

พญาศิกระม นักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว

เลิศพร ภาระสกุล

พฤติกรรมนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมนักท่องเที่ยว

เลิศพร ภาระสกุล

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2556

390.-

เลิศพร ภาระสกุล

พฤติกรรมนักท่องเที่ยวน / เลิศพร ภาระสกุล

1. อุตสาหกรรมท่องเที่ยว. 2. นักท่องเที่ยว. 3. พฤติกรรมผู้บริโภค.

338.4791

ISBN 978-974-03-3055-4

สปพจ. 1709/2

สรรคุณคำวิชาการ สู้สังคม
www.ChulaPress.com
Knowledge to All

ลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 2,000 เล่ม พ.ศ. 2555

พิมพ์ครั้งที่ 2 จำนวน 2,000 เล่ม พ.ศ. 2556

การผลิตและการลอกเลียนหนังสือเล่มนี้ไม่ว่ารูปแบบใดทั้งสิ้น

ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้จัดทำหน้าย ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

สาขา ศาลาพระเกี้ยว โทร. 0-2218-7000-3 โทรสาร 0-2255-4441

สยามสแควร์ โทร. 0-2218-9881-2 โทรสาร 0-2254-9495

ม.นเรศวร จ. พิษณุโลก โทร. 0-5526-0162-4 โทรสาร 0-5526-0165

ม.เทคโนโลยีสุรนารี จ. นครราชสีมา โทร. 0-4421-6131-4 โทรสาร 0-4421-6135

ม.บูรพา จ. ชลบุรี โทร. 0-3839-4855-9 โทรสาร 0-3839-3239

โรงเรียนนายร้อย จปร. จ. นครนายก โทร. 0-3739-3023 โทรสาร 0-3739-3023

ม.พะเยา จ. พะเยา โทร. 0-5446-6799-800 โทรสาร 0-5446-6798

จัตุรัสจามจุรี (CHAMCHURI SQUARE) ชั้น 4 โทร. 0-2160-5301-2 โทรสาร 0-2160-5304

รัตนานิเบศร์ (แยกแคราย) โทร. 0-2950-5408-9 โทรสาร 0-2950-5405

Call Center (จัดส่งทั่วประเทศ) โทร. 0-2255-4433 <http://www.chulabook.com>

และเครือข่าย

ร้านค้า, หนังสือเข้าชั้นเรียน ติดต่อแผนกขายส่ง สาขารัตนานิเบศร์ (แยกแคราย) โทร. 0-2950-5408-9

โทรสาร 0-2950-5405

กองบรรณาธิการ : ทศนีย์ ผิวขำ

พิสูจน์อักษร : พรเพ็ญ รัตนโพธิ์แสงศรี

ออกแบบปกและรูปเล่ม : ชวินทร์ นามมุงคุณ

พิมพ์ที่ : บริษัทวี. พรินท์ (1991) จำกัด โทร. 0-2451-3010 โทรสาร 0-2451-3014

คำนำ

ตำราวิชาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวนับนี้ผู้เขียนเขียนขึ้นจากประสบการณ์การสอนอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาเกือบ 25 ปี โดยเริ่มตั้งแต่การเปิดสอนสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรมที่มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ผู้เขียนได้รับผิดชอบการสอนวิชาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวก่อนแก่นักศึกษารุ่นแรกเรื่อยมาจนถึงรุ่นปัจจุบัน นอกจากนี้ยังได้รับเชิญไปเป็นอาจารย์พิเศษสอนรายวิชาพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวให้บัณฑิตคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชาอยู่เป็นเวลา 3 ปีการศึกษา ก่อนที่จะพัฒนาผลงานขึ้นมาจนเป็นตำราเล่มนี้ ผู้เขียนได้เขียนเอกสารคำสอนเพื่อใช้สอนนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตขึ้นมาก่อนโดยมีการปรับปรุงแก้ไขในด้านของเนื้อหาครั้งสำคัญรวม 2 ครั้ง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหาในเอกสารคำสอนครั้งที่ 2 ได้จัดทำขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2553 ตำรานับนี้เป็นการขยายขอบเขตเพิ่มเติมจากเอกสารคำสอนฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2553 ให้มีเนื้อหาเพิ่มมากขึ้น ทำให้ต้องเพิ่มเนื้อหาจากเดิมที่มีเพียง 8 บทเป็น 14 บท เนื่องจากแนวทางการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวนักศึกษาได้จากมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์ นักสังคมวิทยา นักจิตวิทยา นักการตลาด ไปจนถึงนักประวัติศาสตร์ ซึ่งไม่ใช่เป็นเรื่องแปลกเพราะศาสตร์ทางด้านการท่องเที่ยวก็เป็นศาสตร์ที่เกิดจากการบูรณาการศาสตร์ในสาขาต่าง ๆ เข้าด้วยกันอยู่แล้ว เช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต้องอาศัยความรู้ทางด้านการวางแผนและพัฒนา ความรู้ทางด้านกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตย์ไปจนถึงกระทั่งความรู้ทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ไปจนถึงจิตวิทยาผู้บริโภค

ผู้เขียนได้ตระหนักเป็นอย่างดีถึงความยากลำบากของผู้สอนในการจัดลำดับเนื้อหาและหัวข้อในการเขียนประมวลการสอนและวางแผนการสอนวิชาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวนี้อาจเราสามารถที่จะศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวนั้นได้จากมุมมองดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้สอนที่ผ่านการศึกษาด้านอักษรศาสตร์จึงอาจจะไม่คุ้นเคยกับแนวทางการศึกษาทางด้านสังคมวิทยาหรือจิตวิทยา หรือแนวทางการศึกษาของนักเศรษฐศาสตร์หรือนักสถิติ เป็นต้น ผู้เขียนจึงใช้แนวทางการเขียนในลักษณะที่เป็นแนวทางแบบผสมผสานและเป็นแนวทางที่เป็นกลางมากที่สุด ถึงแม้ว่าผู้เขียนจะเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมมาในแนวทางทางสังคมวิทยาเป็นหลักก็ตาม ความยากลำบากของผู้สอนวิชาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวนี้อีกอย่างหนึ่งก็คือการหาตำราประกอบการเรียนการสอนรายวิชานี้ตำราที่เป็นภาษาอังกฤษในชื่อที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวดังนี้มีอยู่ไม่น่าจะเกิน 10 เล่ม แต่บทความทางวิชาการที่เป็นผลงาน

การวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เป็นภาษาอังกฤษนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ก็มีหลากหลายและกระจัดกระจายอยู่ในวารสารต่าง ๆ ในส่วนที่เป็นตำราภาษาไทย นั้นก็มีอยู่น้อยมากและไม่ได้มีการพิมพ์จำหน่ายแพร่หลาย เพราะเขียนขึ้นเพื่อใช้สอนเฉพาะในสถาบันแต่ละแห่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคมากกว่าในกรุงเทพฯ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า วิชาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวสามารถศึกษาได้จากหลาย มุมมองตามความถนัดและความสนใจของผู้ศึกษา ผู้เขียนจึงใช้แนวทางที่หลากหลายในการ เขียนตำราเล่มนี้ และผู้เขียนก็เชื่อว่า ผู้ที่สอนวิชานี้และนักศึกษาที่สนใจวิชานี้ก็มีภูมิหลัง ทางการศึกษาที่แตกต่างกันด้วย การลำดับเนื้อหาในแต่ละบทจึงมีแนวทางในการศึกษาที่ ค่อนข้างจะแตกต่างกัน ผู้เขียนเริ่มต้นจากการมองพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในภาพกว้าง โดย เริ่มจากระดับภูมิภาคก่อนที่จะศึกษาในระดับประเทศจนกระทั่งเข้าสู่การศึกษาในแนวทาง ทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาซึ่งเป็นระดับบุคคล กล่าวโดยสรุปก็คือ ผู้เขียนจัดลำดับโครงสร้าง ของตำราเล่มนี้จากระดับมหภาคลงมาจนถึงระดับจุลภาค ในบทแรกผู้เขียนใช้แนวทางทาง ด้านประวัติศาสตร์ในการศึกษาถึงประวัติการท่องเที่ยว โดยเริ่มตั้งแต่การท่องเที่ยวในยุคโรมัน โบราณระหว่าง 44 ปีก่อนคริสตกาลถึง ค.ศ. 69 เรื่อยมาจนถึงยุคกลางของยุโรปเข้าสู่ยุค อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี โดยกล่าวถึงสิ่งจูงใจและปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเดินทางและ การท่องเที่ยว หลังจากนั้นได้กล่าวถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวในภูมิภาคต่างๆ ของโลกโดยเน้น เฉพาะ 4 ประเทศที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวมากที่สุด 4 อันดับแรก ของโลก ได้แก่ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา สเปน และจีน และเพื่อให้ครอบคลุมไปถึงการท่องเที่ยว ในภูมิภาคอื่น ผู้เขียนได้นำเสนอสถานการณ์การท่องเที่ยวในภูมิภาคตะวันออกกลาง เอเชีย และโอเชียเนียในบทที่ 2 ก่อนที่จะกล่าวถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทยในบทที่ 3 ซึ่งเป็นบทปิดท้ายการศึกษาถึงพฤติกรรมนักท่องเที่ยวแบบมหภาคก่อนที่จะใช้แนวทาง ทางด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยาสังคม และการตลาด เป็นแนวทางการศึกษา พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว โดยเริ่มจากเรื่องพฤติกรรมผู้บริโภคทางการท่องเที่ยวในบทที่ 4 ได้รวบรวมแนวคิดของนักวิชาการทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอตัวแบบหรือโมเดล ต่าง ๆ เพื่ออธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคทางการท่องเที่ยว ในบทนี้จะทำให้เราได้ทราบถึงตัวแปร ต่าง ๆ ที่มีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่อาจจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ หรือบริโภคการท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีผู้คัดค้านหรือแสดงความไม่เห็นด้วยกับ ตัวแบบเหล่านี้ก็ตาม เนื่องจากการท่องเที่ยวจะไม่เกิดขึ้นเนื่องจากปัจจัยที่ไม่คาดฝันอื่น ๆ เช่น ภัยธรรมชาติ การผันผวนทางการเมือง โรคระบาด หรือการท่องเที่ยวอาจจะเกิดขึ้นโดยฉับพลัน โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการการตัดสินใจอันซับซ้อน เพราะการตัดสินใจซื้อโดยฉับพลัน เช่น

นโยบายทางการตลาดของสายการบินต้นทุนต่ำที่มีการนำมาใช้อย่างกว้างขวางในทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 นี้ ในบทที่ 5 เป็นการศึกษาเรื่องของแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว เพราะพฤติกรรมต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยวเกิดจากแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว แนวคิดของนักทฤษฎีจากตะวันตกและนักการศึกษาทางด้านการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงถูกนำมากล่าวถึงในบทนี้ ในบทที่ 6 เป็นเรื่องของกระบวนการการตัดสินใจเลือกจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจมีความสำคัญสำหรับฝ่ายการตลาด เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือผู้ประกอบการกิจการท่องเที่ยวภายในประเทศที่รองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติจะได้ทราบว่า ผู้ที่จะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัยใดบ้างก่อนการตัดสินใจ บทที่ 7 กล่าวถึงแนวคิดและผลการวิจัยต่าง ๆ ในเรื่องของกรรับรู้ซึ่งเป็นแนวคิดทางสังคมวิทยา เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ที่นักท่องเที่ยวมีต่อเจ้าบ้านจะส่งผลถึงการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน การศึกษาผลการวิจัยทางด้านการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาติต่าง ๆ ที่มีต่อเจ้าบ้านจะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าบ้านที่รองรับนักท่องเที่ยว จะได้หาแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการท่องเที่ยว เนื่องจากแนวคิดทางด้านการรับรู้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเรื่องของภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีความสำคัญมากต่อการตัดสินใจเลือกจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยว เรื่องภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวจึงถูกแยกไว้เป็นอีกบทหนึ่งต่างหาก คือบทที่ 8 เนื่องจากมีเนื้อหาค่อนข้างมาก ในบทนี้ผู้เขียนได้เพิ่มกรณีศึกษาการวัดภาพลักษณ์ของประเทศไทยในสายตาของนักท่องเที่ยวเพื่อให้ผู้ศึกษาได้เกิดแนวคิดในการวัดภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ในบทที่ 9 เป็นเรื่องของ การติดต่อทางสังคมโดยเน้นที่การติดต่อระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้านเป็นหลัก ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการติดต่อระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน ผลของการติดต่อระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน และการวัดการติดต่อระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน ในบทที่ 10 ผู้เขียนได้เพิ่มเรื่องของค่านิยมของคนชาติต่าง ๆ เข้าไป เพราะค่านิยมเป็นตัวกำหนดทางด้านวัฒนธรรมสำหรับพฤติกรรมต่าง ๆ ค่านิยมสามารถอธิบายพฤติกรรมของคนได้ดีกว่าบรรทัดฐานทางสังคม การเข้าใจค่านิยมของคนชาติต่าง ๆ จะทำให้เข้าใจถึงความแตกต่างทางด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาติต่าง ๆ หลังจากที่ได้กล่าวถึงเรื่องแรงจูงใจที่แตกต่างกันและค่านิยมที่แตกต่างกันของนักท่องเที่ยวแล้ว ผู้เขียนได้นำเสนอประเภทของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันดังในบทที่ 12 จึงเป็นผลการศึกษาของนักวิชาการทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ได้ทำการจำแนกนักท่องเที่ยวออกเป็นประเภทต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้เราเข้าใจถึงพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละประเภท แต่การจำแนกนักท่องเที่ยวออกเป็นประเภทต่าง ๆ ก็เป็นการจำแนกประเภทในทางวิชาการเท่านั้น แต่ในการนำประโยชน์ไปใช้ปฏิบัติได้จริงและจะเป็น

ประโยชน์สำหรับนักการตลาดได้จริง จำเป็นจะต้องใช้วิธีการทางการตลาดที่เรียกว่า การแบ่งส่วนตลาด ดังในบทที่ 13 จึงเป็นการอธิบายถึงความสำคัญของการแบ่งส่วนตลาด การกำหนดตลาดนักท่องเที่ยวออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ โดยใช้เกณฑ์ทางด้านการตลาดต่าง ๆ เช่น เกณฑ์ทางด้านภูมิศาสตร์ เกณฑ์ทางด้านประชากรศาสตร์ และเกณฑ์ทางด้านพฤติกรรมการณ์ซื้อ บทสุดท้ายของตำราเล่มนี้จบลงที่บทที่ 14 ซึ่งกล่าวถึงความสำคัญของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการวัดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว เพราะจุดมุ่งหมายสูงสุดของผู้ที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวคือ การทำให้ผู้บริโภคการท่องเที่ยว คือนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการท่องเที่ยว ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ และเมื่อนักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจก็จะกลับมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวซ้ำอีก

การเขียนตำราพฤติกรรมนักท่องเที่ยวให้มีความสมบูรณ์เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ผู้เขียนได้มองเห็นความไม่สมบูรณ์ของตำราเล่มอื่น ๆ ที่นักวิชาการคนก่อน ๆ ได้เขียนขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้ศึกษารุ่นหลัง ๆ ได้เข้าใจถึงพฤติกรรมที่ซับซ้อนและหลากหลายของนักท่องเที่ยว และเมื่อเขียนตำราเล่มนี้เสร็จ ผู้เขียนก็ยังเห็นว่ายังมีอีกหลายประเด็นที่ควรจะมีการเพิ่มเติมและวิจัยอีกต่อไป ในขณะที่เดียวกันก็ได้ตระหนักถึงสาเหตุของความไม่สมบูรณ์ของตำราเล่มต่าง ๆ รวมถึงตำราเล่มนี้ด้วย เนื่องจากความยากลำบากในการได้มาซึ่งข้อมูลที่เที่ยงตรงและเป็นความจริงจากนักท่องเที่ยวโดยตรง ในทางปฏิบัติจริง หลักการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบทางสถิติกับกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวแทบจะไม่ได้ใช้เลยเนื่องจากข้อจำกัดหลายอย่างนับตั้งแต่การเข้าถึงตัวนักท่องเที่ยว ความร่วมมือของนักท่องเที่ยว ความร่วมมือของหัวหน้าทัวร์หรือมัคคุเทศก์ ระยะเวลาที่จำกัดของนักท่องเที่ยว สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวที่ต้องท่องเที่ยวภายในเวลาที่จำกัด การสื่อสารกันให้เข้าใจด้วยภาษาของนักท่องเที่ยวเอง ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นข้อจำกัดของการได้มาซึ่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และถึงแม้จะได้มาซึ่งข้อมูลจากคำตอบของนักท่องเที่ยวของเราก็ไม่อาจแน่ใจได้ว่าจะมีความจริงอยู่มากน้อยเพียงใดในคำตอบนั้น ดังนั้น ท่านผู้อ่านและผู้สนใจในพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ท่านยังจะต้องพยายามอีกต่อไปในการที่จะเข้าใจและเข้าถึงพฤติกรรมในเบื้องลึกของนักท่องเที่ยว

เลิศพร ภาวะสกุล

พฤศจิกายน 2556

สารบัญ

หน้า

คำนำ สารบัญ

บทที่ 1 ประวัติและวิวัฒนาการของการท่องเที่ยว	1
1.1 การเดินทางในยุคโรมันก่อนคริสตกาล	2
1.2 ประวัติการท่องเที่ยวในยุโรปยุคกลาง	14
1.3 ประวัติการท่องเที่ยวของยุโรปในยุคปัจจุบัน	22
1.4 การพัฒนาการคมนาคมทางถนนในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงต้นศตวรรษที่ 19	26
1.5 แกรนด์ทัวร์ (Grand Tour)	27
1.6 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทที่อาบน้ำแร่ (spa)	29
1.7 ยุคกำเนิดสถานที่ตากอากาศชายทะเล	31
1.8 ปัจจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในศตวรรษที่ 19	33
1.9 ยุคของเครื่องจักรไอน้ำ	35
1.10 การท่องเที่ยวในศตวรรษที่ 20 (ค.ศ. 1901-2000)	41
สรุป	48
คำถามท้ายบท	50
 บทที่ 2 การท่องเที่ยวในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกและรูปแบบ ของการท่องเที่ยว	 51
2.1 ประเทศจุดหมายปลายทางยอดนิยม 10 อันดับของโลก	53
2.2 สถานการณ์การท่องเที่ยวในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก	55
2.3 ปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางด้านอุปสงค์ทางการท่องเที่ยว	109
2.4 รูปแบบต่าง ๆ ของการท่องเที่ยว	112
สรุป	117
กิจกรรม	119

	หน้า
บทที่ 3 อุปสงค์ทางการท่องเที่ยวในประเทศไทย	121
3.1 แนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับอุปสงค์ทางการท่องเที่ยว	122
3.2 การจำแนกอุปสงค์จากมุมมองอื่น	123
3.3 สถานการณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามายังประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2541-2553	125
3.4 ระยะเวลาในการพำนักราคาใช้จ่ายต่อวัน และรายได้ที่ประเทศไทย ได้รับ	127
3.5 ฤดูกาลกับการท่องเที่ยวในประเทศไทย	129
3.6 สถานการณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้าไทยรายกลุ่มตลาด	130
3.7 การท่องเที่ยวภายในประเทศ (internal tourism)	136
3.8 การวัดอุปสงค์ทางการท่องเที่ยวภายในประเทศ	138
3.9 การวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ สุโขทัย และแม่ฮ่องสอน	140
3.10 สถานการณ์การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะ ทางภาคใต้ของประเทศไทย	144
3.11 แหล่งท่องเที่ยวหลักในประเทศไทยที่ได้รับความนิยมทั้งคนไทย และชาวต่างประเทศ	148
3.12 ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ในประเทศไทย	149
สรุป	153
กิจกรรม	156
บทที่ 4 พฤติกรรมผู้บริโภคทางการท่องเที่ยว	157
4.1 กระบวนการการตัดสินใจที่จะท่องเที่ยว	159
4.2 ข้อวิพากษ์โมเดลกระบวนการการตัดสินใจของผู้บริโภค	172
4.3 การเชื่อมโยงโมเดลการตัดสินใจของผู้บริโภคทางการท่องเที่ยว ให้เข้ากับการตลาด	174
สรุป	176
คำถามท้ายบท	178

	หน้า
บทที่ 5 แรงจูงใจทางการท่องเที่ยว	179
5.1 ความสำคัญของแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว	179
5.2 ความหมายของคำว่าแรงจูงใจ	181
5.3 การศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว	185
5.4 ทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว	187
5.5 แนวโน้มของแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน	201
5.6 การวัดแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว	203
5.7 แนวคิดอื่น ๆ เกี่ยวกับแรงจูงใจทางด้านการท่องเที่ยว	211
สรุป	213
กิจกรรม	214
คำถามท้ายบท	216
 บทที่ 6 การเลือกจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยว	 217
6.1 โมเดลการเลือกจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยวของ Woodside และ Lysonski	220
6.2 โมเดลการเลือกจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยวของ Um และ Crompton	221
6.3 การเชื่อมโยงผลการศึกษาดังกล่าวเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว	227
6.4 โมเดลของ Moscardo และคณะ	229
6.5 การตัดสินใจโดยใช้ทางลัด (heuristics)	230
6.6 กรณีศึกษา : ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประเทศไทย เป็นจุดหมายปลายทาง	232
สรุป	240
คำถามท้ายบท	242
 บทที่ 7 การรับรู้กับการท่องเที่ยว	 243
7.1 เหตุผลของการศึกษาเรื่องการรับรู้แทนที่จะศึกษาเรื่องทัศนคติ	243
7.2 แนวคิดและความหมายของการรับรู้	244
7.3 การรับรู้เป็นจิตวิสัย	245

	หน้า
7.4 การรับรู้แบบจิตวิสัยและการรับรู้แบบวัตถุวิสัย	245
7.5 ประเภทของการรับรู้	246
7.6 ความสำคัญของการรับรู้ในเชิงบวก	247
7.7 การรับรู้กับความพึงพอใจ	247
7.8 ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการรับรู้	248
7.9 อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อการรับรู้	248
7.10 ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมและการรับรู้	249
7.11 ผลการศึกษาต่าง ๆ เกี่ยวกับอิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีต่อการรับรู้	250
7.12 ความคล้ายคลึงทางด้านวัฒนธรรมและการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	250
7.13 การมีทัศนคติที่เหมือนกัน	251
7.14 การรับรู้สัญญาณที่เป็นคำพูดและสัญญาณที่ไม่ใช่คำพูด	251
7.15 การรับรู้เกี่ยวกับรูปแบบของการปะทะสังสรรค์	252
7.16 การรับรู้และสื่อ	252
7.17 การบิดเบือนของการรับรู้	253
7.18 การรับรู้ทางด้านลบ	253
7.19 ความสำคัญของความเข้าใจทางด้านวัฒนธรรม	253
7.20 การวัดการรับรู้	254
7.21 ปัญหาการวัดการรับรู้ทางด้านสังคม	254
7.22 การรับรู้ก่อนการเดินทางและภายหลังการเดินทาง	255
7.23 การรับรู้ที่นักท่องเที่ยวมีต่อเจ้าบ้านในเอเชีย ยุโรป สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย	256
7.24 การรับรู้ของเจ้าบ้านที่มีต่อนักท่องเที่ยว	261
7.25 การรับรู้และทัศนคติ	265
7.26 กรณีศึกษา : เรื่องการรับรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ	270
สรุป	275
คำถามท้ายบท	277

	หน้า
บทที่ 8 ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว	279
8.1 ความสำคัญของภาพลักษณ์	279
8.2 ความหมายของคำว่าภาพลักษณ์	280
8.3 ประเภทของภาพลักษณ์	281
8.4 ภาพลักษณ์กับพฤติกรรม การซื้อ	282
8.5 การปรับภาพลักษณ์	283
8.6 ภาพลักษณ์และการตลาด	284
8.7 คุณลักษณะต่าง ๆ ของภาพลักษณ์	286
8.8 แนวทางการปรับปรุงแก้ไขภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว	289
8.9 วิธีการวัดภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว	290
8.10 กรณีศึกษา : การศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ของประเทศไทยในสายตา ของนักท่องเที่ยวด้วยวิธีการแบบไม่มีโครงสร้าง	292
8.11 กรณีศึกษา : การวัดภาพลักษณ์ของประเทศไทยด้วยวิธีการแบบ มีโครงสร้าง	298
สรุป	305
คำถามท้ายบท	307
 บทที่ 9 การติดต่อทางสังคมระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน	 309
9.1 แนวคิดและคำจำกัดความของการติดต่อทางสังคม	310
9.2 การติดต่อทางสังคมในการท่องเที่ยว	312
9.3 ทฤษฎีสมมติฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับการติดต่อ	315
9.4 ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการติดต่อระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน	319
9.5 ประเภทต่าง ๆ ของการติดต่อข้ามวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยว กับเจ้าบ้าน	330
9.6 ประเภทต่าง ๆ ของการพบปะกันระหว่างวัฒนธรรมต่าง ๆ	331
9.7 ปัญหาการมีปฏิสัมพันธ์ในการติดต่อระหว่างนักท่องเที่ยว กับเจ้าบ้าน	332
9.8 การวัดการติดต่อระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน	337
9.9 การวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับการติดต่อระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน	341

	หน้า
สรุป	342
คำถามท้ายบท	344
บทที่ 10 ค่านิยมกับพฤติกรรมทางท่งเที่ยว	345
10.1 ความหมายของคำว่าค่านิยม (values)	345
10.2 ค่านิยมและวัฒนธรรม	347
10.3 ความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมและแนวคิดอื่น ๆ	348
10.4 ประเภทของค่านิยม	350
10.5 ระดับความสำคัญของค่านิยม	351
10.6 การวัดค่านิยม	351
10.7 การศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมในด้านการท่งเที่ยว	352
10.8 แนวโน้มทางด้านค่านิยมต่าง ๆ ในทัศนะของ Kluckhohn และ Strodbeck	352
10.9 ค่านิยมของชาวเอเชีย	358
10.10 ค่านิยมของชาวยุโรป	359
10.11 ค่านิยมของชาวออสเตรเลีย	364
10.12 ค่านิยมกับการท่งเที่ยวรูปแบบใหม่	366
สรุป	369
คำถามท้ายบท	371
บทที่ 11 เปรียบเทียบวัฒนธรรมอเมริกัน วัฒนธรรมญี่ปุ่น และวัฒนธรรมฝรั่งเศส	373
11.1 ค่านิยมแบบอเมริกัน	373
11.2 ลักษณะของคนอเมริกัน	379
11.3 รสนิยมในเรื่องอาหารการกินของคนอเมริกัน	385
11.4 ลักษณะต่าง ๆ ของวัฒนธรรมญี่ปุ่น	389
11.5 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมส่วนบุคคล	390
11.6 วัฒนธรรมบางประการของชาวญี่ปุ่น การสื่อสารกับชาวญี่ปุ่น	394
11.7 สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงบางประการในการคบหากับชาวญี่ปุ่น	399

	หน้า
11.8 การป้องกันความเข้าใจผิดในการสื่อสารกับคนญี่ปุ่น	400
11.9 มารยาททางสังคมของคนญี่ปุ่น	401
11.10 นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น	402
11.11 วัฒนธรรมและคุณลักษณะบางประการของชาวฝรั่งเศส	402
สรุป	406
คำถามท้ายบท	408
บทที่ 12 การจำแนกพฤติกรรมนักท่องเที่ยว	409
12.1 นักท่องเที่ยวคือใคร	410
12.2 การจำแนกประเภทนักท่องเที่ยวของ Cohen	415
12.3 การจำแนกประเภทนักท่องเที่ยวของ Plog	416
12.4 การจำแนกประเภทนักท่องเที่ยวของ Pereault, Dorden และ Dorden	417
12.5 การจำแนกประเภทนักท่องเที่ยวของ Cohen (ครั้งที่ 2)	418
12.6 การจำแนกประเภทนักท่องเที่ยวของ Steen	419
12.7 การจำแนกประเภทนักท่องเที่ยวของ Dalen	420
12.8 การจำแนกประเภทนักท่องเที่ยวของ American Express	421
12.9 การจำแนกประเภทนักท่องเที่ยวของ Smith	422
12.10 การจำแนกประเภทนักท่องเที่ยวของ Wickens	423
12.11 การศึกษาบทบาทของนักท่องเที่ยวโดย Pearce	426
12.12 การจำแนกประเภทนักท่องเที่ยวของ Wood และ House	432
12.13 การจำแนกประเภทนักท่องเที่ยวของ McKercher และ du Cros	433
12.14 การสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้แก่ นักท่องเที่ยว	436
12.15 การประยุกต์แนวคิดประเภทของนักท่องเที่ยวกับการตลาด	438
12.16 ข้อวิจารณ์การจำแนกประเภทนักท่องเที่ยว	439
สรุป	440
คำถามท้ายบท	442

	หน้า
บทที่ 13 การแบ่งส่วนตลาดการท่องเที่ยว	445
13.1 ปัจจัยที่ส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยว	446
13.2 ความหมายของการแบ่งส่วนตลาด	447
13.3 เหตุผลที่ต้องมีการแบ่งส่วนตลาด	448
13.4 แนวทางการแบ่งส่วนตลาด	449
13.5 ขั้นตอนการแบ่งส่วนตลาด	476
สรุป	478
คำถามท้ายบท	480
 บทที่ 14 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว	 481
14.1 แนวคิดและความหมายของความพึงพอใจ	482
14.2 ความพึงพอใจจากมุมมองของความคาดหวังและประสบการณ์	482
14.3 แนวคิดสัมพัทธ์แห่งความพึงพอใจ	483
14.4 ความคาดหวังกับการรับรู้	484
14.5 ความคาดหวังกับสิ่งที่ได้รับการแลกเปลี่ยนทางสังคม	484
14.6 ความพอดีระหว่างความคาดหวังกับสิ่งแวดล้อม	484
14.7 ความพอเหมาะพอดีระหว่างระบบค่านิยมของนักท่องเที่ยว กับเจ้าบ้าน	485
14.8 ความชอบที่มีก่อนการเดินทางกับการประเมินความพึงพอใจ หลังการเดินทาง	485
14.9 ความพึงพอใจเป็นแนวคิดที่ประกอบด้วยหลายมิติ	486
14.10 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อเจ้าบ้าน	487
14.11 มิติด้านต่าง ๆ ของความพึงพอใจ	487
14.12 ความสำคัญของมิติด้านจิตวิทยา	487
14.13 ผลที่เกิดขึ้นตามมาเมื่อนักท่องเที่ยวไม่พึงพอใจ	488
14.14 ความพึงพอใจกับคุณภาพการบริการต่อลูกค้า	489
14.15 แนวคิดเกี่ยวกับการบริการ	489
14.16 ช่วงเวลาแห่งความจริง	490
14.17 การจำแนกประเภทการบริการ	490

	หน้า
14.18 คุณภาพการบริการ	491
14.19 มิติต่าง ๆ ของคุณภาพการบริการ	491
14.20 ความสำคัญของคุณสมบัติต่าง ๆ ของผู้ให้บริการ	493
14.21 ความสำคัญของการรับรู้ที่มีต่อผู้ให้บริการ	494
14.22 จิตวิสัยของคุณภาพการบริการ	494
14.23 คุณภาพการบริการกับความคาดหวัง	495
14.24 โมเดลคุณภาพการบริการ SERVQUAL ของ Parasuraman และคณะ	495
14.25 หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของคุณภาพการบริการ	496
14.26 การประยุกต์ใช้ทฤษฎี SERVQUAL	497
14.27 ข้อวิพากษ์ทฤษฎี SERVQUAL	498
14.28 คุณสมบัติต่าง ๆ ของสินค้าผู้บริโภค	499
14.29 คุณภาพการบริการกับความพึงพอใจ	501
14.30 ผลต่างทางด้านบวกและผลต่างทางด้านลบ	501
14.31 ความสำคัญของมิติระหว่างบุคคลของการบริการ	502
14.32 อิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมที่มีผลต่อความพึงพอใจในการบริการ	503
14.33 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจและการรับรู้ทางด้าน การบริการ	503
14.34 การวัดความพึงพอใจ	504
14.35 ความสำคัญของความพึงพอใจต่อองค์ประกอบของการท่องเที่ยว	506
14.36 การร้องเรียน/การต่อว่า	507
14.37 คำวิจารณ์การวัดความพึงพอใจ	507
14.38 ความสำคัญของการวัดความพึงพอใจ	508
14.39 กรณีศึกษา : การวัดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว	508
สรุป	516
คำถามท้ายบท	518

บรรณานุกรม	519
ประวัติผู้เขียน	551

บทที่ 1

ประวัติและวิวัฒนาการของการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. สามารถอธิบายถึงรูปแบบและแรงจูงใจของการท่องเที่ยวในทวีปยุโรปในยุคก่อนคริสตกาลได้
2. สามารถอธิบายถึงรูปแบบและแรงจูงใจของการท่องเที่ยวในทวีปยุโรปในยุคกลางได้
3. สามารถอธิบายถึงรูปแบบและแรงจูงใจของการท่องเที่ยวในทวีปยุโรปในยุคอุตสาหกรรมได้
4. สามารถอธิบายถึงรูปแบบและแรงจูงใจของการท่องเที่ยวในทวีปยุโรปในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้

ในบทนี้จะกล่าวถึงวิวัฒนาการของการท่องเที่ยวโดยการศึกษาย้อนหลังลงไปในอดีตว่า ก่อนที่การท่องเที่ยวจะกลายมาเป็นอุตสาหกรรมอย่างที่เป็นอยู่ในศตวรรษที่ 21 นี้ การท่องเที่ยวมีวิวัฒนาการมาอย่างไร อะไรเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้คนเรามีการเดินทาง อะไรคือปัจจัยหลักและปัจจัยดิ่งที่เป็นแรงจูงใจของคนในแต่ละยุคสมัยให้เกิดการเดินทาง จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และจากข้อเขียนของนักประวัติศาสตร์และนักวิชาการหลายคนทำให้เราทราบว่า มนุษย์เรามีการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวตั้งแต่ยุคก่อนคริสตกาลแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทวีปยุโรปซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งอารยธรรมกรีก อียิปต์ และเมโสโปเตเมีย

1.1 การเดินทางในยุคโรมันก่อนคริสตกาล

Lomine (2005) ได้กล่าวถึงประวัติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชาวโรมันในยุคออกัสตัน (Augustan) ซึ่งเป็นช่วงภายหลังจากที่จูเลียส ซีซาร์ (Julius Caesar) ถูกลอบปลงพระชนม์ไปจนถึงยุคสิ้นสุดของจักรพรรดิเนโร (Nero) และราชวงศ์จูลิโอคลอเดีย (Julio-Claudian) ยุคออกัสตันโรมันจึงหมายถึงช่วงเวลาระหว่าง 44 ปีก่อนคริสตกาล ถึงปลาย ค.ศ. 69 แหล่งท่องเที่ยวในยุคนี้มีความคล้ายคลึงกับแหล่งท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันคือ มีทั้งพิพิธภัณฑ์และสถานที่ตากอากาศชายทะเล นอกจากนี้ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักเดินทาง เช่น ร้านอาหารหรือสำหรับการจัดงานสังสรรค์ท่ามกลางแสงเทียน ร้านขายของที่ระลึก ไปสการ์ด แหล่งสปา แหล่งท่องเที่ยว โรงแรมที่มีหญิงบริการ ห้องแสดงคอนเสิร์ต ไปจนถึงมัคคุเทศก์ที่น่าเบื่อ Lomine (2005: 70) ได้วิเคราะห์คำศัพท์ภาษาละตินและเชื่อมโยงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวมีอยู่ในยุคออกัสตันโรมัน คำแรกที่เขาได้ทำการวิเคราะห์คือคำว่า peregrinator ซึ่งเป็นคำนาม หมายถึงคนที่เดินทางเป็นระยะทางไกล คำศัพท์คำนี้เป็นเพศชาย ซึ่งแสดงว่านักเดินทางส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง แต่ผู้หญิงโรมันในยุคออกัสตันที่เดินทางก็มีเหมือนกัน แต่มักจะเป็นพวกแม่หม้ายที่มีฐานะดี หรือสตรีที่อยู่ตามลำพัง คำกริยา คือคำว่า peregrinare แปลว่าเดินทาง หรือเดินทางไปต่างประเทศ และยังมีความหมายว่าเป็นคนแปลกหน้าอีกด้วย คำคุณศัพท์คือคำว่า peregrinus หมายความว่าถึงการมีคุณลักษณะของต่างชาติ หรือต่างดาว หรือมีลักษณะของความแปลกใหม่ นักเดินทางในยุคออกัสตันโรมันจึงเป็นผู้ที่รู้ตัวอยู่เสมอว่าตนเองเป็นผู้แปลกหน้าในดินแดนที่ตนเดินทางไป

คำศัพท์อีกคำหนึ่งซึ่งจัดว่าเกี่ยวข้องกับคำว่าท่องเที่ยวคือคำว่า otium ซึ่งเป็นคำว่า “ว่าง” หรือ “เวลาว่าง” และอีกความหมายหนึ่งคือ “ว่างจากการทำธุรกิจ” “ว่างจากการกิจ” ดังนั้น การเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวจึงแตกต่างจากการเดินทางในรูปแบบอื่น ซึ่งเป็นการเดินทางเพื่อธุรกิจ เช่น การเดินทางของพวกพ่อค้าซึ่งนำสินค้าหรือนำทาสไปขาย หรือการเดินทางของพวกนักสู้ (gladiators) ที่เดินทางเข้าสู่สังเวียนการต่อสู้ และการเดินทางของทหารม้าซึ่งนำสารของพระจักรพรรดิไปส่งยังจุดหมายปลายทาง การเดินทางของบุคคลทั้ง 3 ประเภทนี้ไม่จัดว่าเป็น otium เพราะไม่เกี่ยวข้องกับ “เวลาว่างจากการทำกิจกรรมใด ๆ”

คำศัพท์อีกคำหนึ่งในภาษาละตินที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวคือคำว่า hospitium คำคำนี้มีความหมายที่กินความกว้างและมีน้ำหนักมากกว่าคำว่า hospitality ซึ่งหมายถึงคุณสมบัติของความมีไมตรีจิตที่ให้กับแขกหรือคนแปลกหน้า เพราะความหมายในภาษา

ละตินของคำว่า hospitium หมายถึงสัมพันธภาพอันมั่นคงระหว่างเจ้าบ้านกับแขก เช่น บิดาของนักเดินทางเคยมีบุญคุณกับนาย ก ซึ่งอยู่ต่างเมือง เมื่อนักเดินทางผู้เป็นลูกเดินทางเพื่อท่องเที่ยวก็สามารถไปพักกับนาย ก ซึ่งเป็นหนี้บุญคุณบิดาของเขา นาย ก จะต้องให้บริการกับนักเดินทางผู้เป็นลูกประดุจบุคคลสำคัญ และสามารถพักที่บ้านของนาย ก นานเท่าใดก็ได้ การที่มีที่พักประเภท hospitium จึงทำให้นักเดินทางที่มีคนรู้จักอยู่ในต่างถิ่นตัดสินใจเดินทางไปยังต่างถิ่นได้ง่ายขึ้นเพราะมีที่พัก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าคนที่ไม่มีความรู้จักจะเดินทางไม่ได้ เพราะในสมัยออกัสตัสโรมันก็มีที่พักประเภทโรงแรมด้วย Tucker (1910: 21) กล่าวถึงที่พักสำหรับนักเดินทาง 2 ประเภท คือประเภทที่เป็นคนธรรมดา ไม่มีชาติตระกูลสูง หรือทาสที่เพิ่งเป็นไทกับตัวเองประเภทหนึ่ง กับอีกประเภทหนึ่งคือ พวกที่ไม่สนใจความสะดวกสบายของที่พักแต่ต้องการโรงแรมที่มีสุหรานารี Tucker ได้ระบุชื่อโรงแรมในสมัยโรมันยุคนั้นว่ามีชื่อต่าง ๆ กัน เช่น โรงแรม Cock Inn โรงแรม Eagle โรงแรม Elephant

1.1.1 การเดินทางแบบแกรนด์ทัวร์ในอาณาจักรออกัสตัสโรมัน

การเดินทางที่ใช้ระยะเวลานานและเป็นระยะทางไกล ๆ อย่างที่เรียกกันว่า Grand Tour นั้นมีหลักฐานให้เห็นในหมู่ชาวโรมันในยุคออกัสตัสโรมันแล้ว การเดินทางแบบแกรนด์ทัวร์นี้ เป็นการเดินทางที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อไปชมสถานที่ที่มีความสำคัญที่ถูกกำหนดไว้ในกำหนดการเดินทาง โดยเชื่อกันในหมู่นักเดินทางสมัยนั้นว่าเป็นสถานที่ที่ต้องไปดูให้ได้ เส้นทางการท่องเที่ยวในยุคนี้มีหลายเส้นทางด้วยกัน และปรากฏว่าในปัจจุบันเส้นทางเหล่านี้ก็ยังคงเป็นที่นิยมกันอยู่ในหมู่นักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางตามเส้นทางของชาวโรมันในอดีต เส้นทางเหล่านี้อยู่ในหลายประเทศ ได้แก่

ในดินแดนของอิตาลีเริ่มจากเมืองออสเตีย (Ostia) ซึ่งเป็นเมืองท่าของโรม หรือเริ่มจากเมืองปุตโกลี (Puteoli) ซึ่งเป็นเมืองท่าของเนเป็ลส์ (Naples) ผ่านช่องแคบแห่งเมสซิना (Messina) โดยอาจจะแวะเที่ยวเกาะซิซิลี (Sicily) เพื่อชมวิหารของอาร์เทมิส (Artemis) และเอเธนา (Athena) ในซิราคิวส์ (Syracuse) และชมภูเขาไฟเอตนา (Etna)

ในดินแดนของกรีซ นักท่องเที่ยวจะไปชมเดลฟาย (Delphi) ซึ่งเกี่ยวข้องกับเทพเจ้าอะพอลโล (Apollo) แวะเที่ยวกรุงเอเธนส์ (Athens) ชมอะโครโพลิส (Acropolis) และเมืองท่า เทียวเมืองโครินธ์ (Corinth) อีพิดาอูรัส (Epidaurus) โอลิมเปีย (Olympia) เพื่อชมอนุสาวรีย์ของซุส (Zeus) และเมืองสปาร์ตา (Sparta) สำหรับเกาะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยม ได้แก่ เดโลส (Delos) ซึ่งมีเทวสถานของเทพเจ้าอะพอลโล เกาะซาโมทราซ (Samothrace) และเกาะโรดส์ (Rhodes)

ในดินแดนของเอเชียไมเนอร์ ก็มีเมืองคนิดัส (Cnidus) ซึ่งเป็นบ้านเกิดของ แพริกซิเทเลส (Praxiteles) ซึ่งเป็นผู้แกะสลักรูปปั้นอะโฟรไดต์ (Aphrodite) ที่มีชื่อเสียง นอกจากนี้ยังมีเมืองอีเฟซุส (Ephesus) เมืองสเมอร์นา (Smyrna) เมืองโคโลโฟน (Colophon) และเมืองดิดีมา (Didyma) และสถานที่ที่สำคัญที่สุดคือ สงครามโทรจัน (Trojan War) หรือ รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่าเป็นมาตุภูมิของโฮเมอร์ (Homer) เป็นผู้แต่งมหากาพย์ที่ชื่ออิลเลียด (Iliad) ซึ่งบรรยายเกี่ยวกับสงครามโทรจันระหว่างกษัตริย์แห่งเมืองสปาร์ตาและกษัตริย์แห่ง ทรอย (Troy) เพื่อแย่งชิงเฮเลน (Helen) ซึ่งถูกปารีส (Paris) ลักพาตัวมาอยู่ที่เมืองทรอย สงครามโทรจันยืดเยื้อเป็นเวลา 9 ปี โดยเริ่มต้นเมื่อ 1193 ปีก่อนคริสตกาล และสิ้นสุดใน 1184 ปีก่อนคริสตกาล

บนเส้นทางการท่องเที่ยวแบบแกรนด์ทัวร์ในดินแดนอียิปต์ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวประกอบไปด้วยประชากรแห่งเมืองอะเล็กซานเดรีย (Alexandria) สุสานของ อะเล็กซานเดอร์ (Alexander) วัดเซอราปิส (Serapis) เทวสถานของแพน (Pan) พิพิธภัณฑ แห่งอะเล็กซานเดรีย เฮลิโอโพลิส (Heliopolis) ซึ่งปัจจุบันเหลือแต่ซากโบราณสถาน เมมฟิส (Memphis) ซึ่งเป็นที่ตั้งวัดของพทา (Ptha) และเป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทางเพื่อไปชมพีระมิด ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีวัดของฟาโรห์เซติ (Seti) หุบเขากษัตริย์ และเมืองเทเบส (Thebes) ซึ่งได้กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวระดับแนวหน้าของอียิปต์มาตั้งแต่ 27 ปีก่อนคริสตกาล เมื่อมี ชาวเปอร์เซียไปว่าอนุสาวรีย์ของเมมนอน (Memnon) สามารถเปล่งเสียงได้ทุกเช้า นักท่องเที่ยว ในยุคออสตันโรมันถือว่าอียิปต์คือแดนสวรรค์สำหรับนักท่องเที่ยว เพราะมีทิวทัศน์ที่แปลกตา ออกไปจากที่อื่นในอาณาจักรโรมัน อียิปต์ยังมีความน่าสนใจในเรื่องของวิถีชีวิตของผู้คน สิ่งก่อสร้างที่มีสถาปัตยกรรมที่แปลกตา และสามารถเดินทางเข้าถึงได้ง่าย

1.1.2 ของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว

นักเดินทางชาวโรมันในยุคก่อนคริสตกาลมีการสะสมของที่ระลึกเพื่อเป็นเครื่องเตือนความทรงจำของการเดินทางด้วย ถ้านักเดินทางมีทักษะในการวาดภาพก็จะสังเกตภาพ ด้วยตัวเองด้วยปากกาและหมึกลงบนกระดาษปาปรัส (papyrus) หรือวานให้ช่างวาดภาพที่มีฝีมือวาดภาพของตัวนักท่องเที่ยวโดยมีสถานที่สำคัญ เช่น วิหารพาร์เทนอน (Parthenon) หรือวัดเดลฟาย์เป็นฉากหลัง ของที่ระลึกอย่างอื่นที่มีการถูกค้นพบและนำมาจัดแสดงอยู่ใน พิพิธภัณฑต่าง ๆ ก็มีหลายอย่าง เช่น ถ้านักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวกรุงเอเธนส์เป็นผู้ที่ชื่นชอบงาน ศิลปะ ก็จะสะสมรูปจำลองเทพีเอเธนา ของพิเดียสขนาดจิ๋ว ภาพเขียน ขวดแก้ว รูปจำลอง สิ่งต่าง ๆ ที่ทำด้วยเงินหรือดินเผา (Lomine, 2005: 74) ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวในยุค

ออกัสตันโรมันเป็นพวกที่ชอบรูปหรือตัวแทนที่มีความหมาย ดังที่ Urry เคยกล่าวเอาไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสะสมสิ่งที่เป็นรูปสัญลักษณ์ต่าง ๆ (Urry, 1990: 3) อาจจะกล่าวได้ว่าชาวโรมันเป็นนักล่าของที่ระลึกกลุ่มแรก ๆ (Pearce, 1985: 54) ของที่ระลึกอย่างอื่นนอกจากที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ ได้แก่ ภาพวาดของนักวาดภาพที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น ชิ้นส่วนท่อนแขนหรือขาของนักบุญที่ถูกตัดออกมา และผ้าไหมจากเอเชีย (Casson, 1974) และการเดินทางของชาวโรมันมีบ่อยครั้งที่เกิดจากแรงจูงใจเพื่อการล่าของที่ระลึก เพราะจากการขุดค้นทางโบราณคดีได้พบว่า ของที่ระลึกจำนวนมากถูกค้นพบอยู่ในแหล่งที่ห่างไกลจากต้นกำเนิดเดิมมาก (Anthony, 1973)

ของที่ระลึกที่นักเดินทางนำกลับมายังมาตุภูมิยังรวมไปถึงสิ่งที่มีชีวิตด้วย เช่น Casson (อ้างใน Goeldner และ Ritchie, 2006: 41) เล่าว่า นักการทูตชื่อฮาร์คฮูฟ (Harkhuf) ซึ่งฟาโรห์แห่งอียิปต์ส่งไปประจำอยู่ที่ประเทศซูดาน ได้นำคนแคระเผ่าปิกมีซึ่งมีความสามารถในการเดินร่ำมาถวายให้กับองค์ฟาโรห์ด้วย 1 คน Casson (1974) ยังได้กล่าวว่า นักเดินทางชาวอียิปต์โบราณก็มีการซื้อของที่ระลึกในระหว่างการเดินทางกลับไปฝากญาติมิตรด้วย

1.1.3 แหล่งท่องเที่ยวในยุคออกัสตันโรมัน

สิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในยุคออกัสตันโรมัน เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นทางด้านศิลปวัฒนธรรมหรือสถาปัตยกรรมมากกว่าแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่ชาวโรมันโบราณเห็นว่าเป็นสถานที่ที่มีค่าควรแก่การไปเยี่ยมชม คือ สิ่งมหัศจรรย์ทั้ง 7 สิ่งในยุคนั้น ซึ่งได้แก่สถานที่ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. มหาพีระมิดแห่งกิซา (The Great Pyramid of Giza)
2. สวนลอยแห่งบาบิโลน (The Hanging Gardens of Babylon)
3. อนุสาวรีย์ของซุสที่โอลิมเปีย (The Statue of Zeus at Olympia)
4. วิหารอาร์เทมิสที่อีเฟซุส (The Temple of Artemis at Ephesus)
5. สุสานที่ฮาลิคาร์นาสซุส (The Mausoleum at Halicarnassus)
6. โคลอสซัสแห่งเกาะโรดส์ (The Colossus of Rhodes)
7. ประภาคารแห่งอะเล็กซานเดรีย (The Lighthouse of Alexandria)

สถานที่ที่เป็นสิ่งก่อสร้างโดยฝีมือมนุษย์เหล่านี้อยู่บนแผนที่เส้นทางการเดินทางแบบแกรนด์ทัวร์ในยุคออกัสตันโรมัน ยกเว้นโคลอสซัสแห่งเกาะโรดส์ซึ่งพังทลายลงหลังจากแผ่นดินไหวเมื่อ 224 ปีก่อนคริสตกาล และสวนลอยแห่งบาบิโลนซึ่งอยู่ไกลเกินไปสำหรับนักท่องเที่ยวจากกรุงโรม

วิหารกรีกและวิหารโรมันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวในยุคนี้นิยมเดินทางไป ในเมืองทุกเมืองจะมีวิหารอยู่หลายแห่งซึ่งดึงดูดผู้คนจากทุกสารทิศและทุกสาขาอาชีพ ในเบื้องต้นสถานที่เหล่านี้ยังไม่ได้เป็นที่ชุมนุมของนักท่องเที่ยว เพราะจุดมุ่งหมายในการก่อสร้างแต่เดิมคือที่ประทับของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นักท่องเที่ยวไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปภายใน ซึ่งสงวนไว้สำหรับพระที่ทำพิธีเท่านั้น แต่นักท่องเที่ยวจะเข้าร่วมในขบวนแห่หรือการสวดภาวนาที่กระทำภายนอกอาคารได้ ต่อมาในภายหลังวิหารต่าง ๆ เหล่านี้ได้มีบทบาทอีกอย่างหนึ่งเพิ่มขึ้นมา คือ บทบาทของการเป็นพิพิธภัณฑ์ วิหารต่าง ๆ กลายเป็นสถานที่ที่เก็บรวบรวมรูปปั้น รูปแกะสลัก ภาพเขียน สัตว์สตัฟฟ์ โบราณวัตถุ หรือวัตถุมีค่า เช่น ดาบของซีซาร์ในวิหารแห่งมาร์ส (Mars) ในกรุงโรม

สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อจุดประสงค์ทางการท่องเที่ยว แต่กลายมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพราะตัวนักท่องเที่ยวเป็นผู้กำหนดเอง เช่น วิหารพาร์เทนอนในกรุงเอเธนส์ ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อการเฉลิมฉลองอารยธรรมตะวันตก ฮาเกียโซเฟีย (Hagia Sophia) ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อแสดงถึงวัฒนธรรมไบแซนไทน์ (Byzantine) แต่สถานที่เหล่านี้ถูกทำให้กลายเป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวโดยการกำหนดของนักท่องเที่ยว MacCannell (1976) ได้กล่าวไว้ว่า แหล่งโบราณสถาน เช่น วิหารกรีก โรมัน หรืออียิปต์ ได้ถูกทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพราะมีคุณสมบัติ 4 ประการ คือ

1. นักท่องเที่ยวมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้เพราะต้องการมาชม ไม่ใช่มาใช้สถานที่ในการประกอบพิธีกรรม
2. เป็นสถานที่ที่ตั้งอยู่ใกล้กับสถานที่สำหรับทำกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ
3. เป็นที่เก็บรวบรวมวัตถุที่มีความพิเศษ
4. เป็นสถานที่เปิดให้มีการเข้าไปเยี่ยมชมได้ถึงแม้จะไม่เปิดตลอดเวลาก็ตาม

สถานที่เหล่านี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวในยุคออกัสตัสโรมันเพราะมีคุณสมบัติตามที่ MacCannell (1976) กำหนดไว้ 4 ประการ คือ นักท่องเที่ยวไปชมเพราะเป็นสถานที่ที่สวยงามและน่าสนใจ หรือเพราะความมีชื่อเสียง หรือเพราะสิ่งของที่ถูกเก็บไว้ภายใน ไม่ใช่มาเพื่อวัตถุประสงค์ทางศาสนา เป็นสถานที่ที่ตั้งอยู่ในเมือง หรือในสถานที่ที่ผู้คนทั้งหลายเข้าไปเป็นกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เป็นสถานที่เก็บวัตถุสิ่งของที่อยู่ในความสนใจอยากเห็นของนักท่องเที่ยว และประเด็นสุดท้ายเปิดให้เกิดการเยี่ยมชมได้ ดังนั้น นักท่องเที่ยวในยุคออกัสตัสโรมันจึงจัดว่าวัดหรือวิหารต่าง ๆ เป็นแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะเดียวกับที่มหาวิหารต่าง ๆ ในปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวสมัยใหม่

1.1.4 มัคคุเทศก์ในยุคโรมัน

เนื่องจากหนังสือคู่มือการท่องเที่ยวในยุคอ็อกส์ตันโรมันมีขนาดใหญ่และหนัก เพราะทำจากกระดาษปาปิร์สหรือจากแผ่นหนัง นักท่องเที่ยวจึงมักจะจ้างมัคคุเทศก์เพื่อให้ทำหน้าที่นำชม การหามัคคุเทศก์ในยุคนั้นทำได้ง่ายเพราะมีคนคอยรับจ้างนำเที่ยวอยู่ทั่วไป แต่มัคคุเทศก์ในยุคโรมันก็ไม่ใช่มัคคุเทศก์ที่ได้รับการอบรมสั่งสอนอย่างเป็นระบบ แต่เป็นคนเล่าเรื่องที่ทำงานเพื่อแลกกับเงิน เรื่องที่เล่าในขณะนำชมมักจะเป็นเรื่องที่มัคคุเทศก์ใช้จินตนาการของแต่ละคนแต่งเรื่องขึ้นมา เฮโรโดตัส (Herodotus) ซึ่งเป็นนักประวัติศาสตร์และนักเขียนเกี่ยวกับการเดินทางในสมัยอาณาจักรโบราณซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วง 484-424 ปีก่อนคริสตกาล และเป็นผู้ที่เดินทางอย่างกว้างขวางได้กล่าวถึงมัคคุเทศก์อยู่บ่อยครั้ง แต่มักจะพูดถึงมัคคุเทศก์ไปในทางที่ไม่ดี (Holloway, 2002: 18) จากบันทึกของเฮโรโดตัส มัคคุเทศก์มี 2 ประเภท คือ พวกที่ทำหน้าที่คอยต้อนรับนักท่องเที่ยวเหมือนกับคนเลี้ยงแกะ เรียกว่า periegetai ส่วนอีกพวกหนึ่งเป็นพวกที่ทำหน้าที่ให้ข้อมูล เรียกว่า exegetai ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การให้ข้อมูลของมัคคุเทศก์ไม่ได้มีพื้นฐานมาจากข้อเท็จจริง แต่เป็นการพูดเรื่อยเปื่อยตามความคิดของตัวเอง เช่น บอกกับนักท่องเที่ยวว่ามหาพีระมิดที่กิซามีฐานรากลึกลงไปใต้ผิวดินเท่ากับความสูงที่โผล่ขึ้นมาเหนือดิน อีกตัวอย่างหนึ่งคือ มัคคุเทศก์บรรยายให้เห็นภาพความขาวของหินอ่อนที่ใช้ในการแกะสลักรูปปั้นต่างๆ ว่าขาวขนาดที่ทำให้คนที่จ้องมองถึงกับตาบอดได้ถ้าไม่ยอมละสายตาไปมองสิ่งอื่น นักปรัชญากรีกชื่อพลูทาร์ช (Plutarch) ซึ่งมีชีวิตในช่วง 100 ปีก่อนคริสตกาล ได้บรรยายเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ในยุคของเขาว่าเป็นคนที่ชอบพูดมากเกี่ยวกับพวกจาร์กิต่างๆ ที่พบในแหล่งท่องเที่ยว และไม่สนใจคำร้องขอของนักท่องเที่ยวให้พูดอย่างรวบรัด นอกจากนี้พลูทาร์ชยังทำให้เราได้เห็นว่านักท่องเที่ยวในยุคนั้นมีพฤติกรรมอย่างไร โดยเขาได้กล่าวถึงนักเดินทางชาวกรีกผู้หนึ่งที่เขาได้พบที่เดลฟายว่า “ชายผู้นี้เดินทางไปทั่วทั้งอีิปต์และโทรโกลไคเตส (Troglydytes) และยังล่องเรือไปในทะเลแดงไม่ใช่เพื่อค้าขาย แต่เขาเดินทางไปเพราะเขาอยากเห็นสิ่งต่างๆ และเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้น” คำบรรยายนี้แสดงให้เห็นภาพของนักท่องเที่ยวอย่างชัดเจน

ภาพที่ 1.1 แผนที่แสดงที่ตั้งสิ่งมหัศจรรย์ทั้ง 7 สิ่งในยุคโบราณ

ที่มา : <http://www.worldatlas.com/aatlas/infopage/sevenwonders.gif>

1.1.5 การท่องเที่ยวชายทะเลในยุคออสต์ันโรมัน

ชาวโรมันที่มีฐานะดีและมีตำแหน่งสูงในฐานะชนชั้นผู้ปกครอง นิยมเดินทางออกจากกรุงโรมในช่วงหน้าร้อนเดือนสิงหาคมเพื่อหนีอากาศร้อนจัดไปยังเมืองชายทะเลหรือชนบทที่มีอากาศเย็นกว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงปิดการประมงสหายกเว้นในช่วงสภาคึกฤติ เมืองต่าง ๆ ตามแนวชายฝั่งทะเลตั้งแต่โรมเรื่อยลงไปถึงเนเปิลส์จะมีบรรยากาศคล้ายกับริเวียรา (Riviera) ของฝรั่งเศสในปัจจุบัน ย่านที่พักตากอากาศของชาวโรมันที่ร่ำรวยส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณอ่าวเนเปิลส์ ตั้งแต่เมืองคูเม (Cumae) และแหลมมิเซนุุม (Misenum) ไปจนถึงคาบสมุทรซอร์เรนโต (Sorrento) ซึ่งเคยภูเขาไฟวิซุเวียส (Vesuvius) ไปทางทิศตะวันออก กวีชื่อฮอเรซ (Horace) ได้เขียนบรรยายภาพของบริเวณนี้ไว้ว่า “ที่นั่นบ้านพักตากอากาศเรียงรายติดกันแน่นขนัดจนกระทั่งปลายังรู้สึกอึดอัด” (Lomine, 2005: 78) ในศตวรรษที่ 1 บ้านพักเหล่านี้เป็นของบุคคลที่มีตำแหน่งสูงทางการเมือง เช่น ซีซาร์ (Caesar) ลูคูลลัส (Lucullus) ปอมเปย์ (Pompey) มาร์คแอนโทนี (Mark Antony) และเมื่อถึงตอนปลายของยุคสาธารณรัฐ ความนิยมการมีบ้านพักตากอากาศชายทะเลก็ฝังรากลึกในหมู่

คนร่ำรวยซึ่งนิยมการพักผ่อนในฤดูร้อนด้วยการไปเยี่ยมเยียนกัน มีการจัดงานเลี้ยงอาหารเย็นอย่างหรูหรา ส่วนกิจกรรมตามแนวชายฝั่งทะเลอีก 2 ชนิด คือการขี่ม้าไปตามชายฝั่งทะเลและการล่องเรือโดยใช้ฝีพาย นักท่องเที่ยวที่ไม่ร่ำรวยเท่าพวกชนชั้นผู้นำก็ไปชายทะเลเช่นเดียวกันและทำกิจกรรมการท่องเที่ยวตามที่แต่ละแหล่งนิยมทำกัน เช่น เข้าเรือไปตกปลา ชื่อหาของที่ระลึก กิจกรรมส่วนมากจะเป็นกิจกรรมเลียนแบบพฤติกรรมของชาวกรุงโรม เช่น การอาบน้ำแร่ เพราะมีบ่อน้ำพุร้อนหลายแห่งตามชายฝั่งทะเล นอกจากนี้ก็มีกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมและกีฬา เช่น ในเมืองปุมโตโอลีจะมีเวทีละคร มีสังเวียนสำหรับชมการต่อสู้ของนักสู้ (gladiators) มีคอนเสิร์ต มีนักกระबाและนักมายากลต่าง ๆ ยิ่งไปกว่านั้นยังมีร้านอาหารเย็น แหล่งซื้อของ และย่านที่คนสามารถไปเดินเล่นยามราตรีได้ด้วย จากการขุดค้นซากเมืองปอมเปอี (Pompeii) พบว่าสองฟากถนนสายหลักของเมืองซึ่งมีความยาว 500 หลา มีร้านค้า 45 ร้าน และเนื่องจากแต่ละร้านจะมีการจัดโต๊ะเก้าอี้ไว้อย่างน้อย 1 ดวง จึงมีแสงสว่างจากโต๊ะเก้าอี้ทุก ๆ 10 หลา (Mau, 1899 อ้างใน Lomine, 2005: 78) เมืองตากอากาศเหล่านี้จำลองแบบอย่างวิถีชีวิตของชาวโรมในแง่ของสถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรม บรรยายภาพในเมืองตากอากาศเหล่านี้จึงมีแบบแผนชีวิตที่คล้ายกับในกรุงโรม เมืองบายเย (Baiae) เป็นเมืองตากอากาศที่มีชื่อเสียงในทางที่ไม่ดีในด้านที่เป็นแหล่งชุมนุมของคนเสเพลและมีมาตรฐานทางศีลธรรมต่ำ เช่น สาวโสเภณีที่พร้อมจะเป็นสมบัติสาธารณะ ชายแก่ที่ทำตัวเหมือนเด็กหนุ่ม และเด็กหนุ่มที่ทำตัวเหมือนหญิงสาว เมืองบายเยได้ชื่อว่าเป็นราชินีแห่งสถานที่ตากอากาศที่เต็มไปด้วยคนเมา เสี่ยงอีกที และความเสื่อมทรามทางศีลธรรม

1.1.6 การท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ ในยุคออสตันโรมัน

ชาวโรมันในยุคนี้ชอบไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความสำคัญทางด้านตำนานต่าง ๆ แต่จะไม่ชอบไปท่องเที่ยวบนภูเขาสูงอย่างภูเขาแอลป์ (Alps) ยกเว้นภูเขาเอตนาบนเกาะซิซิลี ซึ่งนักท่องเที่ยวนิยมขึ้นไปชมแสงพระอาทิตย์ขึ้นจากโรงเตี๊ยมใกล้กับยอดเขา ภูเขาเอตนาเป็นภูเขาที่อยู่ในตำนานเกี่ยวกับยักษ์ตนหนึ่งซึ่งมีชื่อว่า เอ็กเคลาโดส (Egkelados) ยักษ์ตนนี้เป็นศัตรูกับชาวโอลิมเปีย ภูเขาเอตนายังเกี่ยวข้องกับตำนานเกี่ยวกับสัตว์ประหลาดชื่อไทฟอน (Typhon) ที่อาศัยอยู่ในภูเขาไฟอันเป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อด้วยโลหะของวัลคัน (Vulcan) เทพเจ้าแห่งไฟ ซึ่งชาวโรมันเรียกชื่อว่า เฮฟีสตอส (Hephaistos) ชาวโรมันเป็นชนชาติที่ชอบการท่องเที่ยวไปในที่ที่เกี่ยวข้องกับตำนานมากกว่าสถานที่ที่มีความสวยงามทางธรรมชาติ (Lomine, 2005: 79)

ชาวโรมันไม่นิยมการท่องเที่ยวไปบนภูเขาสูง แต่นิยมท่องเที่ยวในแถบชนบทที่มีอากาศเย็นสบายในช่วงหน้าร้อน อย่างเช่นเนินเขาอัลบัน (Alban) และซาบิน (Sabine) ทางด้านตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้ของกรุงโรม บนเนินเขาทั้งสองเป็นที่ตั้งของบ้านพักตากอากาศในชนบทที่หรูหราหลังหนึ่ง และมีฟาร์มที่มีชื่อเสียงชื่อ แมซีนัส (Maccenas) มอบให้กับโฮราซ (Horace) สถานที่พักร้อนในชนบทแห่งนี้มีการตกแต่งอย่างหรูหราสวยงามด้วยเฟอร์นิเจอร์ ภาชนะ กระจังโมเสก น้ำพุ และรูปปั้น ในส่วนของฟาร์มใช้เป็นแหล่งผลิตอาหารสำหรับผู้มาพัก รวมไปถึงเหล้าองุ่น ชนม และห้องอาบน้ำ บ้านพักตากอากาศในชนบทที่สร้างและตกแต่งอย่างหรูหรานี้ใช้สำหรับเจ้าของมาพักผ่อนในหน้าร้อน บางแห่งก็ไม่มีฟาร์ม เช่น บ้านพักร้อนของเฮเดรียน (Hadrian) ที่ติวอลี (Tivoli) มีเนื้อที่กว้างขวางกว่า 120 เฮกตาร์ ประกอบด้วยอาคารหลายหลังที่สร้างขึ้นจากแรงบันดาลใจของเฮเดรียน หลังจากที่ได้เดินทางไปยังดินแดนของกรีกและอียิปต์ บ้านพักร้อนของเขามีอายุย้อนไปถึงคริสต์ศตวรรษที่ 2

การท่องเที่ยวในเขตเมืองก็อยู่ในกรุงโรม ซึ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นที่ไม่ใช่ชาวกรุงโรม ใน ค.ศ. 1 มีคนอาศัยอยู่ในกรุงโรมประมาณ 1 ล้านคน จึงมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดึงดูดคนต่างถิ่นให้เข้ามาท่องเที่ยว คนเหล่านี้จะทำตัวเยี่ยงเดียวกับชาวโรมัน เช่น ไปอาบน้ำแช่ตัวในอ่างน้ำเพื่อผ่อนคลายเช่นเดียวกับชาวโรมัน เล่นเกมทอดลูกเต๋าหรือหมากรุกกระดาน ไปชมการแข่งขันรถลาก (chariot) ชมการต่อสู้ของนักต่อสู้ที่โคลอสเซียม (Colosseum) ไปรับประทานอาหารในภัตตาคารกรีก ไปดูคอนเสิร์ต ไปเลือกซื้อทาสที่ถูกนำมาจากอาร์เมเนียหรือแอฟริกา ไปดูแหล่งท่องเที่ยวประเภทมรดกทางวัฒนธรรม เช่น ต้นมะเดื่อที่เชิงเขาปาลาไทน์ (Palatine) และกระท่อมของคนเลี้ยงแกะที่เลี้ยงดูฝาแฝดเรมุส (Remus) กับโรมุลุส (Romulus) จนเติบโตใหญ่และก่อตั้งกรุงโรมในที่สุด กรุงโรมมีการจัดประทีปโคมไฟให้แสงสว่างตามถนนหนทางต่าง ๆ ให้ผู้คนเดินทางท่องเที่ยวอย่างปลอดภัยในยามราตรีเช่นเดียวกับในปอมเปอี

นอกจากนี้การท่องเที่ยวในยุคอ็อกัสตัสโรมันยังมีการท่องเที่ยวเพื่อการรักษาสุขภาพอีกด้วย เนื่องจากความรู้ในด้านการรักษาโรคด้วยวิธีการสมัยใหม่ยังไม่เป็นที่รู้จัก และผู้คนในยุคนั้นมีอายุเฉลี่ยประมาณ 40 ปี โรคระบาดต่าง ๆ ยังไม่มีทางรักษาและป้องกัน ดังนั้น ชาวโรมันจึงมีการเดินทางไกลเพื่อไปรักษาโรคบางโรค เช่น วัณโรค ดังที่ผู้เชี่ยวชาญการรักษาโรคชื่อเซลซุส (Celsus) ในยุคนั้นได้บันทึกเอาไว้ว่า ถ้าผู้ป่วยมีกำลังวังชาเพียงพอควรจะเดินทางไกลเพื่อเปลี่ยนอากาศที่ดีที่สุดคือเดินทางไปเมืองอะเล็กซานเดรีย (Lomine, 2005: 80) ซึ่งที่นั่นนักเดินทางสามารถรับการรักษาดูแลด้วยน้ำแร่ซึ่งมีอยู่หลายแห่ง การรักษาดูแล

น้ำแร่นี้ ชาวโรมันรุ่นต่อมาก็ยอมรับกันและมีการค้นหาบ่อน้ำแร่ในดินแดนอื่นด้วย เช่น ที่เมืองวิซี (Vichy) ประเทศฝรั่งเศส เมืองบาธ (Bath) ประเทศอังกฤษ และเมืองวีสบาเดิน (Wiesbaden) ประเทศเยอรมนี นักประวัติศาสตร์ชาวซีซิลี-กรีกชื่อดิโอโดรัส (Diodorus) ได้บันทึกเอาไว้ว่า ชาวเมืองซีซิลีที่มีอาการเจ็บป่วยด้วยโรคแปลก ๆ จะไปรักษาตัวที่เมืองไลพารี (Lipari) เพื่ออาบน้ำแร่และกลับมามีสุขภาพดีอย่างไม่น่าเชื่อ (Lomine, 2005: 81)

การเดินทางของชาวโรมันอีกรูปแบบหนึ่งคือ การเดินทางไปหาพระหรือผู้พยากรณ์ที่ยังรู้อนาคตได้ แสดงให้เห็นว่าชาวโรมันมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ชาวโรมันจะไม่ลังเลที่จะไปเข้าเฝ้าพระผู้พยากรณ์เมื่อตนประสบปัญหาที่ต้องแก้ไข เทพเจ้าที่ชาวโรมันให้ความเคารพนับถือ ได้แก่ เทพเจ้าอะพอลโล (Apollo) ซึ่งมีอำนาจในการทำนายทายทัก เทพเจ้าเดลฟาย (Delphi) ในดินแดนของกรีก เทพเจ้าเดโลส (Delos) ในทะเลอีเจียน เทพเจ้าคลาโลส (Clalos) ในเอเชียไมเนอร์ บางครั้งเหตุผลทางสุขภาพและศาสนาก็เป็นแรงจูงใจร่วม ถ้าเป็นการเดินทางไปยังวิหารของเทพเจ้าแอสเคลเพียส (Asclepius) ซึ่งเป็นเทพเจ้าทางการแพทย์ รักษาโรคของกรีก และเป็นที่ยุ้จักในหมู่ชาวโรมันเมื่อ 300 ปีก่อนคริสตกาล กระบวนการในการรักษาเมื่อคนป่วยเข้าไปในเทวสถานแล้วก็ต้องอาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาดแล้วจึงสวมมงกุฎอันอ่อนน้อมต่อเทพเจ้า เสร็จแล้วก็ปูที่นอนแคบ ๆ ยัดด้วยฟาง แล้วนอนค้างคืนในเทวสถานรอให้เทพเจ้ามาทำการบำบัดรักษา ความเชื่อของชาวโรมันดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแรงจูงใจในการเดินทางมาเข้าเฝ้าเทพเจ้าแอสเคลเพียสเกิดจากแรงจูงใจทางด้านศาสนาและทางด้านสุขภาพเป็นหลัก แต่ยังไม่เรียกว่าเป็นการเดินทางเพื่อแสวงบุญ เพราะนักเดินทางต่างคนต่างมาจากที่ต่าง ๆ ไม่ได้มากันเป็นขบวนใหญ่ ๆ เหมือนอย่างในยุคกลางซึ่งเป็นยุคต่อมา

รูปแบบของการท่องเที่ยวแบบสุดท้ายในยุคโรมันได้แก่การท่องเที่ยวเพื่อชมหรือเพื่อร่วมแข่งขันกีฬา ชาวโรมันในยุคออกัสตัสชื่นชอบกีฬาของชาวกรีกต่าง ๆ เช่น กีฬาโอลิมปิกเพื่อเฉลิมฉลองเทพเจ้าซุส (Zeus) กีฬาไพเทียนเพื่อเฉลิมฉลองเทพเจ้าอะพอลโล กีฬาอีสท์เมียน (Isthmian) เพื่อถวายเทพเจ้าโพไซดอน (Poseidon) นอกจากนี้ยังมีการแข่งขันซึ่งจักรพรรดิโรมันจัดขึ้นเพื่อความบันเทิงแก่ชาวเมือง เช่น การแข่งขันรถม้าศึก การชกมวย การแสดงมหรสพ การต่อสู้ของนักสู้แกลดิเอเตอร์ ชาวโรมันชอบความตื่นเต้น และจักรพรรดิก็เอาใจชาวเมืองด้วยการสร้างลานประลองเพื่อจัดการแข่งขันขึ้น ตัวอย่างเช่น การสร้างโคลอสเซียมซึ่งจุคนได้ 50,000 คน และเซอร์คัสแมกซิมัส (Circus Maximus) ซึ่งจุคนได้ 250,000 คน ชาวโรมันชอบเห็นภาพความรุนแรง เช่น ล้อของรถม้าศึกที่ถูกตัดจนขาดหลุดพร้อมกับแขนขาของคนขับ ชาวโรมันชอบดูการต่อสู้ของแกลดิเอเตอร์ที่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูก

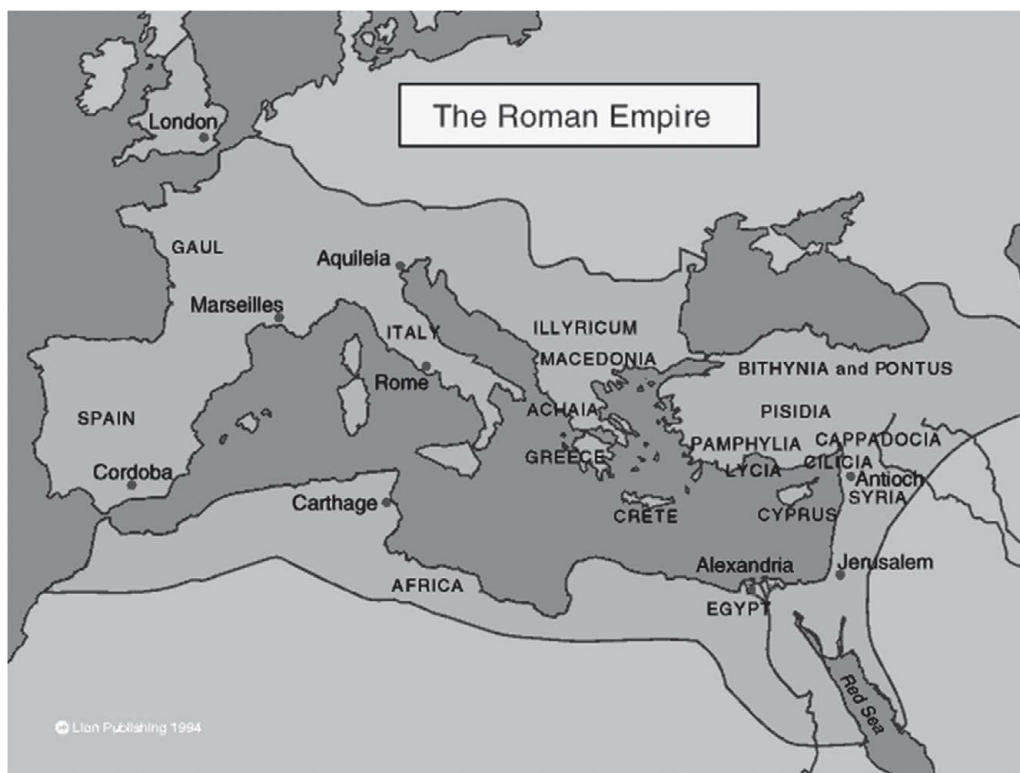
ฆ่าตาย การได้เห็นความทารุณโหดร้าย ความรุนแรงและความตายเป็นสิ่งที่ชาวโรมันชื่นชอบ เช่นเดียวกันกับที่ชาวสเปนมีงานเทศกาลประจำปีเฉลิมฉลองเทพเจ้าอาร์เทมิสด้วยการเขียนเด็กหนุ่มด้วยสีกาตายอย่างทารุณ

1.1.7 แรงจูงใจในการท่องเที่ยวของชาวโรมัน

เป็นแรงจูงใจทางด้านความอยากรู้อยากเห็นสิ่งแปลกใหม่ที่อยู่ในดินแดนที่อยู่ห่างไกลออกไป ชาวโรมันไม่สนใจสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว Lomine (2005: 84) กล่าวว่า ถึงแม้ว่าชาวโรมันจะเคร่งครัดในเรื่องศีลธรรม และให้ความเคารพนับถือต่อประวัติศาสตร์และประเพณีดั้งเดิม แต่ในเรื่องความอยากรู้อยากเห็นนั้นต้องยกเว้น เพราะชาวโรมันต้องการรู้เกี่ยวกับสิ่งที่อยู่ห่างไกลออกไปจากอาณาจักรของตนและต้องการค้นหาสิ่งที่ตนไม่รู้จัก Pliny (อ้างใน Lomine, 2005: 84) ได้เขียนเอาไว้ในตอนปลายของ ค.ศ. 1 ว่า

“เราได้เดินทางไปตามถนนอันแสนไกลและข้ามผืนน้ำเพื่อไปดูสิ่งที่ไม่ได้อยู่ภายใต้สายตาของเรา มีอะไรหลายอย่างในเมืองของเราและในบริเวณใกล้เคียงที่เราไม่เคยได้ยินหรือได้เห็นมาก่อน (แต่เราก็ไม่สนใจจะดู) แต่ถ้าหากว่าเป็นสิ่งใด ๆ ในกรีซ หรืออียิปต์ หรือเอเชียแล้วละก็ เราเคยได้ยินมาหมด เราได้เคยอ่านมาหมด และมุ่งหน้าเพื่อจะไปดูสิ่งเหล่านั้น”

การเดินทางในยุคโรมันจึงเกิดจากแรงจูงใจที่จะได้เรียนรู้ดินแดนที่อยู่ห่างไกลออกไปมากกว่าที่จะสนใจสิ่งใกล้ตัว ชาวโรมันสนใจในสิ่งที่เป็นวัตถุที่มีค่าควรแก่การไปดู สิ่ง πουไปดูเป็นสิ่งที่ได้รับการเลือกสรรแล้วว่าควรค่าและประเทืองปัญญา และการเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวต้องมีเส้นทางคมนาคมที่ดี

ภาพที่ 1.2 แผนที่แสดงอาณาจักรโรมัน

ที่มา : <http://www.gods-word-first.org/Images/roman-empire-map.gif>

1.1.8 เส้นทางคมนาคมคือปัจจัยหลักสำหรับการเดินทางในยุคโรมัน

ชาวโรมันสร้างเครือข่ายของถนนไปยังดินแดนต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้อาณาจักรของโรมันโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการเดินทางของทหาร วัตถุประสงค์รองคือเพื่อการลำเลียงขนส่งสินค้าและการท่องเที่ยว ถนนโรมันมีคุณภาพดีสามารถใช้เดินทางด้วยม้าได้ถึงวันละ 100 ไมล์ โดยสลับสับเปลี่ยนม้าทุก ๆ 5-6 ไมล์ ชาวโรมันรู้จักการสร้างถนนเป็นครั้งแรกเมื่อประมาณ 150 ปีก่อนคริสตกาล (Goeldner และ Ritchie, 2006: 44) โดยใช้ทหารและกรรมกรเป็นผู้ก่อสร้างด้วยการขุดพื้นที่ที่จะทำถนนให้เป็นร่องลึกลงไปบนผิวดินแล้วถมทับด้านบนด้วยหินและทับด้วยคอนกรีตข้างบน ไหล่ถนนถูกทำให้ลาดลงเพื่อการระบายน้ำ แสดงให้เห็นถึงฝีมือการก่อสร้างงานโยธาชั้นสูง ถนนสมัยโรมันบางสายยังมีการใช้อยู่ในปัจจุบัน

ในสมัยของจักรพรรดิทราจัน (Trajan) ซึ่งปกครองอาณาจักรระหว่าง 117-98 ปีก่อนคริสตกาล ถนนโรมันมีระยะทางรวมทั้งสิ้นถึง 50,000 ไมล์ ถนนเหล่านี้เชื่อมโยงอาณาจักร

เข้าด้วยกันจากกรุงโรมไปถึงเยอรมนีและสกอตแลนด์ทางทิศเหนือ ทางทิศใต้ไปถึงดินแดนของอียิปต์ และเลียบชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ทางทิศตะวันออก ถนนไปไกลถึงอ่าวเปอร์เซีย หรือประเทศอิรักและคูเวตในปัจจุบัน

ถึงแม้ชาวโรมันจะภูมิใจในถนนของพวกเขามาก แต่การเดินทางทางถนนก็ยังไม่ปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในตอนกลางคืน กล่าวกันว่า ชาวโรมันเป็นชนชาติที่กลัวการเดินทางทางทะเล และมีความรู้สึกลัวว่าการเดินทางทางทะเลก็ไม่ได้ปลอดภัยกว่าทางบกเพราะอาจต้องเผชิญกับคลื่นลมแรงที่ทำให้เรือล่มได้ กวีชาวโรมันชื่อโพรเพอร์ตียุส (Propertius) (Lomine, 2005: 85) ได้เขียนโคลงเกี่ยวกับเรืออับปางไว้หลายบท มีบทหนึ่งเขาได้เขียนโคลงเกี่ยวกับเพื่อนคนหนึ่งที่มีชื่อว่าเพตรุส (Petrus) ผู้ซึ่งหายตัวไปพร้อมกับเรืออับปางขณะที่กำลังเดินทางไปยังเมืองฟารอส (Faros) บทกวีของกวีผู้นี้ทำให้ชาวโรมันเชื่อว่าการเดินทางทางเรือหมายถึงการเดินทางสู่ความตาย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทั้งการเดินทางทางบกและทางน้ำจะมีอันตราย แต่การเดินทางและการท่องเที่ยวก็เป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมมากในยุคออกัสตัสโรมันด้วยเหตุผล 2 ประการ ได้แก่ การเดินทางท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ทำได้กับทุกชนชั้น ไม่ได้จำกัดเฉพาะชนชั้นผู้นำเท่านั้น คนทั่วไปก็สามารถท่องเที่ยวได้ Urry (1991) กล่าวว่า ชาวโรมันส่วนใหญ่จะเดินทางท่องเที่ยวในช่วงหน้าร้อน ส่วนชนชั้นผู้นำหรือผู้ปกครองจะเดินทางท่องเที่ยวเพื่อหาความเพลิดเพลินและเพื่อไปชมวัฒนธรรมที่แปลกใหม่ ประการที่ 2 การเดินทางและการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ชาวโรมันชอบมาก และดูเหมือนว่าจะเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในสังคมโรมันในยุคออกัสตัส การท่องเที่ยวยุคโรมันสิ้นสุดลงเมื่ออาณาจักรโรมันล่มสลายลงในศตวรรษที่ 5 หรือใน ค.ศ. 476 ทำให้คนที่มีสถานภาพเป็นชนชั้นผู้นำในสังคมลดจำนวนลง ถนนหนทางที่ชาวโรมันสร้างไว้ถูกปล่อยทิ้งร้างและทรุดโทรมเพราะไม่มีผู้ดูแล ชนบทเต็มไปด้วยโจรผู้ร้ายทำให้การเดินทางไม่มีความปลอดภัยอีกต่อไป

1.2 ประวัติการท่องเที่ยวในยุคโรมัน

ในขณะที่ความเสื่อมโทรมของจักรวรรดิโรมันไม่มีทางเยียวยาแก้ไขได้ คริสต์ศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพลในจักรวรรดิโรมัน คริสต์ศาสนาซึ่งได้ถือกำเนิดในดินแดนตะวันออกกลางได้ค่อย ๆ มีอิทธิพลตลอดดินแดนด้านตะวันออกของจักรวรรดิ และภายในคริสต์ศตวรรษที่ 4 ก็ปรากฏว่ามีอิทธิพลครอบคลุมไปทั่วทั้งจักรวรรดิ คริสต์ศาสนาซึ่งแต่เดิมได้รับการ

ต่อต้านจากชาวยิวและชาวโรมัน ได้กลายมาเป็นศาสนาประจำจักรวรรดิโรมัน โรมได้กลาย
เป็นศูนย์กลางของคริสต์ศาสนานับแต่นั้นมา (นันทนา กปิลกาญจน์, 2530 : 179)

เมืองอันติออก (Antioch) และอะเล็กซานเดรีย (Alexandria) นับว่าเป็นศูนย์กลาง
ของศาสนาคริสต์ทางตะวันออก ต่อมาคือเมืองเยรูซาเลม (Jerusalem) และคอนสแตนติโนเปิล
(Constantinople) องค์การหรือสถาบันศาสนา (christian church) ได้ถูกจัดตั้งขึ้นทำหน้าที่
เป็นตัวกลางระหว่างพระเจ้าเป็นเจ้ากับมนุษย์ธรรมดา องค์การนี้มีสถาบันสันตะปาปา (papacy)
อยู่สูงสุด คอยทำหน้าที่กำหนดและควบคุมนโยบายเกี่ยวกับศาสนา องค์สันตะปาปาซึ่งเป็น
หัวหน้าสถาบันนี้ในยุคที่รุ่งเรืองที่สุดเปรียบได้กับตัวแทนของพระเจ้า มีความศักดิ์สิทธิ์
แม้จะน้อยกว่าพระเจ้าแต่ยิ่งใหญ่เหนือมนุษย์ทั่วไป อำนาจของสันตะปาปาและสงฆ์ที่
มีฐานะลดหลั่นกันลงมาตามลำดับจึงมีอยู่เหนือมนุษย์ทั้งปวง (นันทนา กปิลกาญจน์, 2530 :
182) นักประพันธ์หลายคนแต่งเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา พวกจิตรกรและประติมากร
ผลิตศิลปะต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นการเชิดชูศาสนาทั้งสิ้น มีการสร้างมหาวิหารให้สูงใหญ่
วิจิตรพิสดาร เพื่อแสดงถึงศรัทธาต่อพระเจ้าเป็นเจ้า ดังนั้น ศาสนาคริสต์จึงมีอิทธิพลต่อ
อารยธรรมในยุคกลางอย่างมาก

ยุคกลางอยู่ในช่วงระหว่างการล่มสลายของอาณาจักรโรมันใน ค.ศ. 476 ถึง
ประมาณจุดเริ่มแรกของสมัยการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ค.ศ. 1510 ซึ่งกินเวลา
ประมาณ 1,000 ปีเศษ เป็นยุคแห่งความยุ่งยาก ซึ่งบางครั้งถูกเรียกว่ายุคมืด (Dark Ages)
เมื่อกรุงโรมล่มสลายลงจากการรุกรานของอนารยชนจากเยอรมัน และจักรพรรดิองค์สุดท้าย
คือ ออกัสตุสโรมุลุส (Augustulus Romulus) ถูกลี้ภัย บรรดาผู้ที่มีความรู้มีการศึกษาก็พากันหนีไปอยู่กรุงคอนสแตนติโนเปิลในจักรวรรดิไบแซนไทน์ ทำให้ยุโรปตะวันตกอยู่ใน
สภาพที่ป่าเถื่อน ความสงบไม่มี สงครามและความเดือดร้อนมีอยู่ทุกหย่อมหญ้า

พวกอนารยชนเยอรมันก็มีส่วนในการเสริมสร้างอารยธรรมของยุคกลางนี้
เช่นเดียวกัน โดยนำแนวความคิดของกฎหมายที่เรียกว่า กฎหมายจารีตประเพณี ซึ่งใช้จารีต
ประเพณีเป็นบรรทัดฐาน ในปัจจุบันประเทศอังกฤษก็ได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายจารีต
ประเพณีอยู่มาก ศาสนาคริสต์เป็นองค์การที่มีอิทธิพลมากที่สุดในยุคกลาง เนื่องจากศาสนา
คริสต์ได้ดัดแปลงและรักษารูปวิธีปกครอง (administration) จากโรมันไว้ ซึ่งประกอบกับ
ความวุ่นวายไม่แน่นอนในชีวิตว่าจะตายวันตายพรุ่งก็ไม่รู้ เพราะมีการสู้รบกันตลอดเวลา
ทำให้คนหันเข้าหาศาสนามากยิ่งขึ้น

อารยธรรมยุคกลางนี้เป็นอารยธรรมตอนที่สำคัญที่สุดตอนหนึ่งในประวัติศาสตร์ เพราะอารยธรรมของยุโรปเริ่มจับตัวกันติดและต่อกันเป็นรูปเป็นร่างขึ้นไปในปลายสมัยของยุคกลางนี้เอง ในปัจจุบันศาสนาคริสต์ก็ยังเป็นส่วนสำคัญของอารยธรรมตะวันตกอยู่นั่นเอง

คริสต์ศาสนาเป็นแหล่งลี้ภัยและแหล่งรวมบรรดานักปราชญ์ของโรมัน ดังนั้นอารยธรรมโรมันจึงถูกรักษาไว้ในจักรวรรดิไบแซนไทน์และศาสนาคริสต์ ความยุ่งยากวุ่นวายสมัยแรก ๆ ของยุคกลางแห่งยุโรปตะวันตกแสดงออกมาในรูปของศิลปกรรมที่เรียกว่าโรมาเนสก์ (Romanesque) ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่ก่อสร้างแข็งแรงเป็นป้อมค่าย เพื่อป้องกันสงครามระหว่างก๊กเหล่าต่าง ๆ ของพวกอนารยชนเยอรมันในสมัยนั้น ต่อมาเมื่อเกิดสงครามครูเสด (Crusades War) ขึ้น ทำให้บรรดานักรบอัศวินต่าง ๆ ที่ได้ไปรบที่ดินแดนอาหรับได้พบเห็นอารยธรรมไบแซนไทน์และกลับมาเผยแพร่ที่ยุโรปตะวันตกอีก ผลของสงครามครูเสดทำให้พวกอัศวินและขุนนางเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก พวกที่รอดชีวิตกลับมาต่างก็ยากจนกันลงไป ทำให้ชนชั้นพ่อค้าวาณิชเข้มแข็งขึ้น การพัฒนาตัวเมืองก็เกิดขึ้น ในสมัยหลังสงครามครูเสดนี้ยุโรปตะวันตกเริ่มสงบลง โดยคู่ได้จากสถาปัตยกรรมแบบกอธิก (Gothic) ซึ่งมีลักษณะสวยงาม ความเจริญก้าวหน้าที่เป็นรากฐานของสมัยการฟื้นฟูศิลปวิทยาการได้เกิดขึ้นในตอนปลายยุคกลางนี้เอง

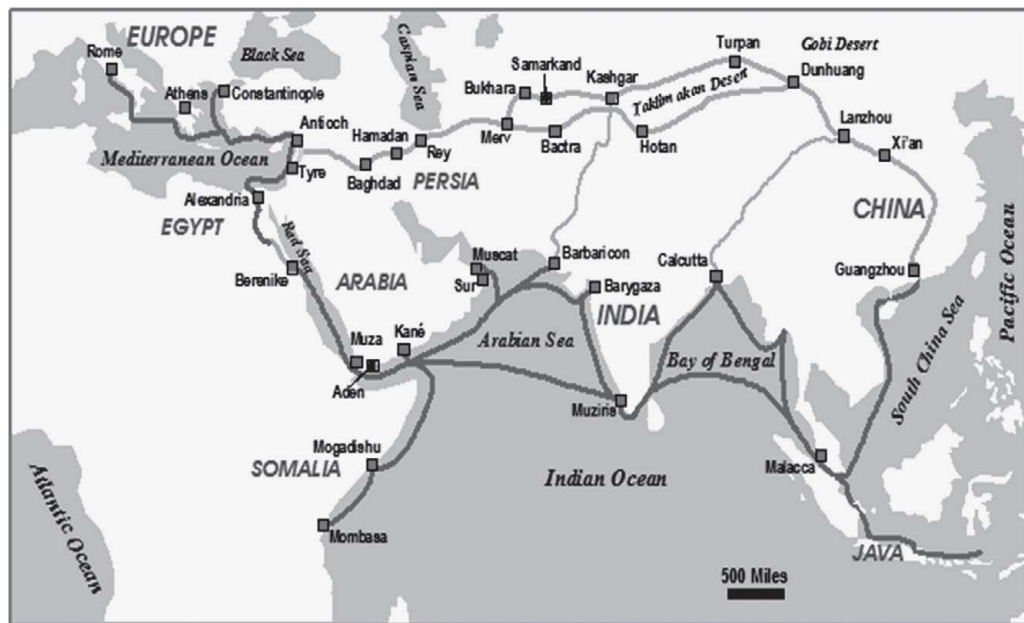
1.2.1 การเดินทางในยุคกลาง

หลังจากการล่มสลายของอาณาจักรโรมัน ถนนหนทางถูกปล่อยให้ทรุดโทรม ทำให้การเดินทางมีความยากลำบาก ระหว่างทางยังมีอันตรายจากโจรผู้ร้ายคอยดักปล้น นักเดินทาง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเดินทางกันเป็นกลุ่มใหญ่และจะต้องจ้างผู้คุ้มกันขบวนของนักเดินทางจากการโจมตี จี้ปล้น นักเดินทางในยุคกลางสามารถแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท คือ พ่อค้าที่นำคาราวานสินค้าจากยุโรปไปขายยังเอเชีย อีกประเภทหนึ่งคือนักผจญภัย และประเภทสุดท้ายคือผู้แสวงบุญ (pilgrims)

1.2.2 การเดินทางเพื่อการค้า

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าผลของสงครามครูเสดทำให้ชนชั้นพ่อค้าวาณิชเข้มแข็งขึ้น แสดงให้เห็นว่ามีชนชั้นพ่อค้าเกิดขึ้นในยุคกลาง เส้นทางการค้าขายในยุคนั้นซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีคือ เส้นทางสายไหม (The Silk Road) โลกตะวันออกและโลกตะวันตกมีการเชื่อมโยงถึงกันด้วยเส้นทางสายไหมกว่า 2,000 ปีมาแล้ว (Goeldner และ Ritchie, 2006: 44) นักวิชาการบางคนไม่เห็นด้วยกับการใช้คำว่าถนนสายไหม หรือ The Silk Road เพราะเส้นทางบางตอน

บนเส้นทางสายไหมไม่มีแม้แต่ร่องรอยของการเดินเท้าให้เห็นเพราะต้องผ่านทุ่งหญ้าหรือทะเลทราย ดังนั้น จึงควรจะเรียกว่าเส้นทาง (route) มากกว่าที่จะเรียกว่าถนน (road) บรรดาเมืองหลักต่าง ๆ ที่อยู่บนเส้นทางสายไหมจะค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับเมืองที่เป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียง สินค้าจากฝั่งตะวันออกที่นำมาขายยังโลกฝั่งตะวันตก นอกจากผ้าไหมจากจีนซึ่งเป็นที่ยอมรับมากในยุโรปแล้วยังมีขนสัตว์ (fur) เครื่องเคลือบ เครื่องเทศต่าง ๆ ดอกบัว สำหรับเป็นส่วนประกอบของยา ลูกพีช ลูกแอปริคอต แม้กระทั่งผักโขม สำหรับสินค้าจากยุโรปที่นำไปขายยังฝั่งตะวันออกหรือเอเชีย ได้แก่ โลหะมีค่า อัญมณี งาช้าง เครื่องแก้ว น้ำหอม สีย้อมผ้า สิ่งทอ เหล้าองุ่น หน้้าอัลพัลฟา หัวหอม ลูกผักชี งา แตงกวา ผลมะเดื่อ และหน้้าฝั้วร้น เพื่อความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย พ่อค้าจะเดินทางไปพร้อมกันเป็นกองคาราวานขนาดใหญ่ซึ่งอาจจะมีอูฐในกองคาราวานสำหรับบรรทุกสินค้าถึง 1,000 ตัว อูฐที่ใช้เป็นอูฐพันธุ์แบ็กเทเรียน (Bactrian camel) 2 หน้อก อูฐแต่ละตัวจะบรรทุกน้ำหนักได้ถึง 400-500 ปอนด์ กองคาราวานจะมีผู้คุ้มกันซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้นำทาง (pathfinder) ด้วย

ภาพที่ 1.3 แผนที่แสดงเส้นทางสายไหมในยุคกลาง

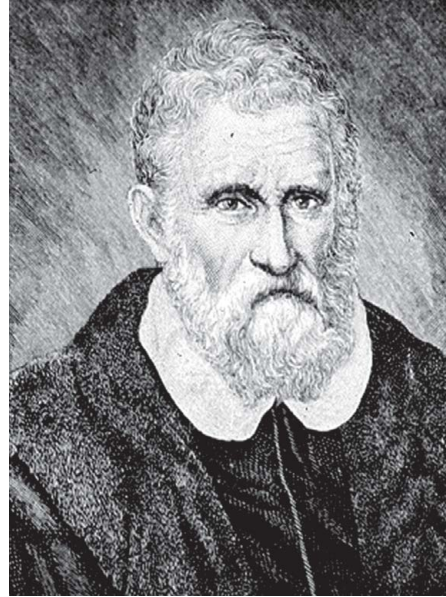
ที่มา : <http://2.bp.blogspot.com/-u-SRR3n0ETQ/TcJHiHPGizI/AAAAAAAAAI8/FJ7E5Qp6ZUM/s1600/silkroad.gif>

พ่อค้าชาวจีนจะบรรทุกสินค้าออกไปจนถึงเมืองตุนฮวง (Dunhuang) หรือเลยกำแพงเมืองจีนออกไปจนถึงเมืองโหลวหลาน (Loulan) แล้วจะทำการขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้ากับบรรดาพ่อค้าคนกลางจากเอเชียกลางซึ่งเป็นชาวพาร์เทียน (Parthians) ชาวซอกเดียน (Sogdians) ชาวอินเดีย และชาวคุชาน (Kushans) ซึ่งพ่อค้าเหล่านี้จะนำสินค้าซึ่งซื้อขายแลกเปลี่ยนกับชาวจีนไปขายต่อให้พ่อค้าในดินแดนต่าง ๆ เช่น เปอร์เซีย (อิหร่าน) ซีเรีย กรีซ เมื่อสินค้ามีการเปลี่ยนมือ มูลค่าจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำยที่สุดสินค้าก็จะถึงมือพ่อค้าชาวกรีกและชาวยิวในยุโรป

นักผจญภัยที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในยุคกลางคือ มาร์โคโปโล (Marco Polo) ชาวเวนิส ซึ่งมีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1254-1324 มาร์โคโปโลออกเดินทางจากเวนิส (Venice) กับบิดาและลุงของเขาสู่ดินแดนมังกรเมื่อเขามีอายุได้ 17 ปี เพื่อนำของขวัญจากพระสันตะปาปา เทดาลโด (Tedraldo) หรือเกรกอรีที่ 10 (Gregory X) ไปมอบให้กับจักรพรรดิคุบไลข่าน (Kublai Khan) ของจีน ทั้ง 3 คนเดินทางจากเวนิส ผ่านอาร์เมเนีย เปอร์เซีย อัฟกานิสถาน ข้ามเทือกเขาปามีร์ (Pamirs) และเดินทางตามเส้นทางสายไหมต่อไปยังประเทศจีน มาร์โคโปโลใช้เวลาในการเดินทางไปในที่ต่าง ๆ ทั่วทั้งประเทศจีนเป็นเวลา 24 ปี ก่อนที่จะเดินทางกลับสู่เวนิสในฤดูหนาวของ ค.ศ. 1295 พร้อมทั้งเรื่องราวจากบันทึกการเดินทางตลอดระยะเวลาที่อยู่ในประเทศจีน มาร์โคโปโลทำให้ชาวตะวันตกได้รู้ถึงประวัติความเป็นมาของชาวมองโกล จักรพรรดิคุบไลข่าน อาณาจักรมองโกล และอารยธรรมอันรุ่งเรืองของอาณาจักรมองโกล เนื่องจากเขามีพรสวรรค์พูดได้ถึง 4 ภาษา จึงทำให้จักรพรรดิคุบไลข่านโปรดปรานมาร์โคโปโลเป็นอย่างยิ่ง จนกระทั่งได้รับมอบหมายให้ไปปฏิบัติภารกิจในนามของจักรพรรดิทั้งในประเทศจีน พม่า และอินเดีย

ภาพที่ 1.4 จักรพรรดิคุบไลข่าน

ภาพที่ 1.5 มาร์โคโปโล

ที่มา : <http://a2.ecimages.myspacecdn.com/images01/98/065bcd82b321d7559a275611e32d4ce27/1.jpg> และ http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/5/54/MarcoPolo_portrait.jpg/2200px-Marco_Polo_portrait.jpg

ความรู้ที่มาร์โคโปโลได้เรียนรู้มาจากจีนและนำมาถ่ายทอดให้กับชาวเวนิสและได้แพร่ไปสู่ชาวยุโรปในภายหลังคือการใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงของชาวจีน เนื่องจากในศตวรรษที่ 13 ชาวยุโรปยังไม่รู้จักว่าถ่านหินคืออะไร ในขณะที่ชาวจีนใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงมาก่อนหน้านั้นนานแล้ว มาร์โคโปโลได้บันทึกเกี่ยวกับถ่านหินเอาไว้ว่า “ความจริงพวกเขา (ชาวจีน) ก็ไม่มีฟืนอยู่มาก แต่เนื่องจากว่าจีนมีพลเมืองมหาศาลและมีห้องอาบน้ำเป็นจำนวนมาก และต้องต้มน้ำให้ร้อนอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นไปไม่ได้ที่จะหาไม้ฟืนมาเป็นเชื้อเพลิงมากพอ เพราะทุกคนอาบน้ำกันอย่างน้อยอาทิตย์ละ 3 ครั้ง และในหน้าหนาวก็อาบน้ำทุกวัน คนจีนทุกคนทุกชั้นจะมีห้องน้ำในบ้าน ดังนั้น หินเหล่านี้ (ถ่านหิน) ซึ่งมีอยู่เป็นอันมากและมีราคาถูกจึงเป็นการประหยัดกว่าฟืน”

มาร์โคโปโลเดินทางกลับถึงเวนิสใน ค.ศ. 1295 และได้เข้าร่วมในสงครามต่อสู้กับนครเจนัว (Genoa) และถูกจับติดคุกอยู่ในเจนัว 1 ปี ใน ค.ศ. 1299 เจนัวกับเวนิสมีการเจรจาสงบศึกระหว่างกัน มาร์โคโปโลเป็นอิสระ เดินทางกลับเวนิสและแต่งงานกับโดนาตา บาโดเออร์

(Donata Badoer) มีลูกสาวด้วยกัน 3 คน เขาอยู่ในเวนิสและเสียชีวิตลงใน ค.ศ. 1324 มีอายุได้ 70 ปี (www.silk-road.com/art1/marcopolo.shtml)

1.2.3 การเดินทางเพื่อจาริกแสวงบุญ

ในตอนปลายของยุคกลาง นักแสวงบุญจำนวนมากเดินทางเป็นหมู่คณะไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นที่ตั้งของมหาวิหารต่าง ๆ เพราะชาวยุโรปในยุคนั้นเชื่อกันว่า พระผู้เป็นเจ้าหรือนักบุญศักดิ์สิทธิ์จะสิงสถิตหรือแสดงอิทธิฤทธิ์เฉพาะในสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ดังนั้น ผู้ที่มีศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะต้องเดินทางไปเข้าเฝ้าหรือสวดอ้อนวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังสถานที่เหล่านั้น (Hill, 1965 อ้างใน Pearce, 1985: 55) เมื่อเวลาผ่านไป การเดินทางเพื่อการแสวงบุญก็มีกลืนอายของความบันเทิงเข้ามาปะปน การเดินทางที่เป็นหมู่คณะมีผู้ที่คอยให้ความบันเทิงแก่คณะผู้แสวงบุญ เช่น มีอาชีพนักเล่านิทานเกิดขึ้น ในระหว่างการเดินทางที่ยาวนานจำเป็นจะต้องมีจุดแวะพักสำหรับตัวนักแสวงบุญเอง สัตว์พาหนะคือม้าหรือลา ทำให้เกิดที่พักประเภทโรงเตี๊ยม (inn)

จุดหมายปลายทางของนักแสวงบุญในดินแดนของประเทศอังกฤษที่เป็นที่นิยมในยุคกลางคือเมืองแคนเทอร์เบอรี (Canterbury) ซึ่งมีมหาวิหารแคนเทอร์เบอรี เนื่องจากการเดินทางที่ใกล้กว่าที่อื่น สำหรับการเดินทางไปแสวงบุญในระยะทางไกล นักแสวงบุญบางกลุ่มเดินทางไปยังนครศักดิ์สิทธิ์หรือเยรูซาเลม และซานติอาโกเดคอมโปสเตลลา (Santiago de Compostella) ใน ค.ศ. 1388 กษัตริย์ริชาร์ดที่ 2 (Richard II) กำหนดให้นักแสวงบุญต้องถือใบอนุญาตให้เดินทางแสวงบุญติดตัวไปด้วย เปรียบเสมือนกับหนังสือเดินทางในปัจจุบัน ถึงแม้การเดินทางจะยากลำบากและเป็นไปด้วยอันตรายร้ายแยะ แต่นักแสวงบุญก็ยังอดส่ายไ้เดินทางไปยังสถานที่ที่เชื่อว่ามีศักดิ์สิทธิ์เพื่อขอใช้บาปหรือเพื่อการแก้บน

เนื่องจากการเดินทางไปแสวงบุญเป็นกิจกรรมที่มีความหมายต่อนักแสวงบุญ เป็นกิจกรรมที่นำความภาคภูมิใจมาสู่ผู้ที่ได้เดินทางไปแสวงบุญ เป็นการกระทำที่นักเดินทางทำด้วยความตั้งใจและมีเป้าหมาย และสำหรับบางคน การเดินทางไปแสวงบุญยังนศรเยรูซาเลมอาจจะหมายถึงกิจกรรมครั้งหนึ่งในชีวิต นักแสวงบุญจึงต้องการบางสิ่งบางอย่างที่เป็นเครื่องหมายของความสำเร็จในการเดินทาง ของที่ระลึกจึงถูกนำติดตัวกลับมาด้วยเพื่อเป็นเครื่องเตือนใจถึงการกระทำสิ่งที่มีความหมายต่อชีวิตของเขา มาร์ก ทเวน (Mark Twain) (1869) ได้บันทึกเอาไว้ว่า เขาได้เห็นไม้กางเขนในวัดทุกวัดที่เขาไปเยือน ไม้กางเขนในทุกวัดเหลือตะปูที่ยึดไว้กันหลุดออกมาเพียงไม่กี่ตัว แต่เขาได้เห็นตะปูที่ถูกถอดออกไป (โดยนักแสวงบุญ) รวมกันอยู่เป็นถึง ๆ ที่ไหนสักแห่ง ซึ่งแสดงว่าของที่ระลึกชิ้นเล็ก ๆ ที่นำกลับไปได้ง่าย เช่น

ตะปูถูกนำไปเป็นของที่ระลึก ที่วัดเซนต์อัลบัน (St.Alban) ทางตอนเหนือของลอนดอน นักแสวงบุญมักจะหยิบของขวัญของอื่น ๆ เท่าที่จะหยิบได้ออกไปจากแท่นบูชาในวัด จนกระทั่งวัดในยุคกลางบางแห่งต้องจัดให้มีพระผลัดเวรกันเฝ้าแท่นบูชา เพื่อป้องกันไม่ให้ของวัดถูกขโมยออกไป

ในคริสต์ศตวรรษที่ 14 มีการทำคู่มือสำหรับนักแสวงบุญในการที่จะหาข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางและสภาพภูมิประเทศที่พวกเขาจะต้องเดินทางผ่านก่อนไปถึงแหล่งแสวงบุญ ในคู่มือการเดินทางจะบอกถึงประเภทของโรงเตี๊ยมที่พอจะหาได้เพื่อการพักแรมด้วย แต่โรงเตี๊ยมส่วนมากจะสกปรกรกรุงรังไม่ต่างจากรังหนู

โรงเตี๊ยมในประเทศสเปนและอิตาลีจะให้บริการเตียงเดี่ยวสำหรับแขกแต่ละคน แต่โรงเตี๊ยมในประเทศเยอรมนีและประเทศอื่นกำหนดให้แขกต้องนอนเตียงเดียวกัน นักแสวงบุญที่เป็นคนชั้นสูงมักจะได้รับการรับรองเป็นอย่างดีโดยได้รับการจัดให้พักในปราสาทหรือบ้านพักส่วนตัว แต่นักแสวงบุญส่วนใหญ่มักจะถูกจัดให้พักในวัด (church monasteries) บริการของวัดมีมากกว่าการให้ที่หลับนอนและอาหารการกิน แต่จะมีหมอสำหรับรักษาผู้ป่วยพร้อมทั้งยาไว้บริการด้วย นอกจากนี้ยังมีเสื้อผ้าใหม่ให้เปลี่ยนแทนชุดที่ขาด มีมัคคุเทศก์นำชมสถานที่ท่องเที่ยวในบริเวณจนกระทั่งมีเงินให้ยืมด้วย และที่แน่นอนทุกวัดจะเปิดโอกาสให้นักแสวงบุญได้สวดมนต์และทำสมาธิด้วย

สถานที่แะพักแรมสำหรับนักแสวงบุญที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือ กรองด์แซงต์แบร์นาร์ด์ (Grand-Saint Bernard) บนเทือกเขาแอลป์ของฝรั่งเศสซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 962 และอารามเซนต์แคเทอริน (St.Catherine's monastery) ซึ่งตั้งอยู่ที่เชิงภูเขาไซนาย (Sinai) ผู้ที่เข้าพักจะต้องบริจาคเงินมากกว่าปกติ (Goeldner และ Ritchie, 2006: 50) การให้บริการที่พักและอาหารเป็นภาระแก่อารามต่าง ๆ มากขึ้นเรื่อย ๆ ขณะที่จำนวนนักแสวงบุญเพิ่มจำนวนมากขึ้น เพราะไม่สามารถปฏิเสธการต้อนรับทั้งคนรวยและคนจน แต่สำหรับคนชั้นกลาง ทางวัดก็จะแนะนำให้ไปพักในโรงเตี๊ยม (inn) หรือร้านอาหาร (taverns) สรุปได้ว่าวัดมีบทบาทสำคัญในด้านการให้บริการด้านที่พักในยุคกลาง

ภาพที่ 1.6 มหาวิหารแห่งแคนเทอร์เบอรี
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน

1.3 ประวัติการท่องเที่ยวของยุโรปในยุคปัจจุบัน

ยุคปัจจุบันหมายถึงยุคที่ต่อจากยุคกลาง คือเริ่มต้นราวคริสต์ศตวรรษที่ 15 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ยุคเริ่มต้นของยุคปัจจุบันหรือยุคที่เป็นรอยต่อระหว่างการสิ้นสุดของยุคกลาง ก่อนที่จะเข้าสู่ยุคปัจจุบันอย่างสมบูรณ์คือยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ในยุคนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวยุโรป ซึ่งส่งผลให้เกิดแรงจูงใจทางการเดินทางและท่องเที่ยว ในระยะต่อมาเป็นอย่างมาก ต่อไปนี้จะกล่าวถึงความหมายของคำว่า การฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ตามที่นันทนา กปิลกาญจน์ (2530) ได้อธิบายอย่างละเอียดไว้ในหนังสือเรื่องประวัติศาสตร์และอารยธรรมโลกพอสังเขป

คำว่า “Renaissance” แปลตามตัวอักษรในภาษาฝรั่งเศสว่า การเกิดใหม่ เมื่อพูดถึงอารยธรรม หมายถึงการรื้อฟื้นอารยธรรมคลาสสิกของกรีกและโรมันขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเปลี่ยนแปลงปรับปรุงความคับแคบของความคิดจิตใจในสมัยกลางมาสู่ความเจริญสมัยใหม่

ในสมัยกลาง ความกลัวเกรงอิทธิพลและอำนาจศาสนจักร ประกอบกับความเชื่อ
งมงายในคริสต์ศาสนา ทำให้ชาวยุโรปมองเพื่อนมนุษย์ด้วยกันในแง่ร้าย เพราะได้รับการ
อบรมสั่งสอนมาแต่โบราณว่ามนุษย์เป็นคนบาป ได้รับมรดกความบาปอันยิ่งใหญ่ (original
sin) จากอดัม (Adam) และอีวา (Eva) ความรู้สึกนึกคิดส่วนตัวเป็นสิ่งที่ไม่ควรแสดงออกให้
ผู้อื่นเห็น เพราะถือว่าเป็นผลของจิตใจที่บาปชั่วช้าทั้งสิ้น ฉะนั้นจะต้องบังคับควบคุมไว้
ภายใน และตั้งใจแน่วแน่ในทางธรรมหาทางที่จะหลุดพ้นจากโลกแห่งความบาปนี้ไปสู่ดินแดน
ของพระเจ้าแต่อย่างเดียว

ในยุคตรงกันข้าม มนุษย์เชิดชูความสามารถของกันและกัน รู้จักมองโลกในแง่ดี
มีความชื่นชมในชีวิตปัจจุบัน มองเห็นหลักความจริงในชีวิตตามธรรมชาติและเห็นคุณค่าของ
คนเป็นสิ่งสำคัญสูงสุด ไม่ยอมจำนนหรือคล้อยตามอำนาจหน้าที่ของฝ่ายศาสนาโดยไม่
สมควรใจ เป็นยุคที่มนุษย์ศึกษาวิชาการต่าง ๆ เพื่อแสวงหาความรู้ในวิชาการนั้น ๆ อย่าง
แท้จริง หาใช่เพื่อจะเป็นช่องทางที่จะนำไปสู่พระเจ้า หรือสรรเสริญพระเกียรติ หรือเพื่อรอดพ้น
จากบาปอย่างในสมัยกลาง ไม่เป็นปัจเจกชน (individualist) แต่ละคนได้สร้างสรรค์ผลงาน
ให้แก่โลกในด้านต่าง ๆ กัน ทั้งวรรณคดี ศิลปะ สถาปัตยกรรม วิทยาศาสตร์ การเมือง และ
ศาสนา โดยอาศัยพลังของนักมนุษยนิยม (humanist) และปัจเจกชนนิยม (individualist) เป็น
เครื่องจูงใจ คำว่าลัทธิมนุษยนิยม (humanism) มาจากคำละติน ซึ่งซีเซโร (Cicero) นักเขียน
โรมันได้ให้คำจำกัดความไว้ว่าเป็นการศึกษาวรรณคดี รวมทั้งไวยากรณ์ ประวัติศาสตร์ การ
ประพันธ์ ศิลปกรรม และปรัชญา โดยจากการศึกษาความคิดจิตใจ และผลของความคิดจิตใจ
ซึ่งแสดงออกมาในรูปต่าง ๆ กันนั่นเอง

สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ จึงเปรียบเสมือนแสงสว่างที่พุ่งเข้าไปในยุคแห่งความมืด
ในจิตใจของชาวยุโรป เป็นรากฐานของอารยธรรมสมัยใหม่ที่จะตามมาภายหลังความเจริญ
ทางจิตใจ แต่มีผลแต่เพียงในหมู่นชนชั้นสูงและผู้มีการศึกษาเท่านั้น สามัญชนส่วนใหญ่
ทั่วไปยังคงมกยอยู่ในความคิดแบบเดิมอย่างจับจิตจับใจ จนยากที่จะชักจูงให้หันมานิยม
ความคิดสมัยใหม่นี้ได้สำเร็จ

ตามประวัติอารยธรรมยุโรปสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ เริ่มต้นราวคริสต์ศตวรรษ
ที่ 15 และสิ้นสุดลงในคริสต์ศตวรรษที่ 17 มีระยะเวลายาวนาน 300 ปี ประเทศอิตาลีเป็น
แหล่งกำเนิด ต่อจากนั้นก็ได้เป็นแบบฉบับให้แก่ประเทศเพื่อนบ้านคือ ฝรั่งเศส เยอรมนี ยุโรป
ภาคเหนือ และอังกฤษ ตามลำดับ ส่วนสเปน โปรตุเกส และประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวีย
มีผลน้อยมากหรือแทบไม่มีเลย สาเหตุที่สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการถือกำเนิดในอิตาลี เพราะ
เป็นประเทศศูนย์กลางของการค้าในยุโรปจึงมั่งคั่งสมบูรณ์ที่สุด โดยเฉพาะเมืองต่าง ๆ เช่น

เวนิส เจนัว และเมืองสำคัญ ๆ ในแผ่นดิน คือ ฟลอเรนซ์ (Florence) ซึ่งเป็นศูนย์กลางการอุตสาหกรรมและการธนาคาร ตามเมืองเหล่านี้มีการติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้าและวัฒนธรรมกับตะวันออกใกล้เป็นนิจศิลป์ บรรดาพ่อค้าและชนชั้นสูงร่ำรวยพอที่จะซื้อศิลปวัตถุ วรรณกรรมสำคัญ ๆ จากกรีซและจักรวรรดิไบแซนไทน์ และเนื่องจากอิตาลีแบ่งแยกเป็นแคว้นอิสระไม่ขึ้นต่อกัน ทำให้พ้นจากอิทธิพลของสันตะปาปาและจักรพรรดิ ข้าราชการชั้นสูงเองก็สนับสนุนและเป็นผู้อุปถัมภ์ศิลปวิทยาการ ฉะนั้นสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการจึงถือกำเนิดโดยง่ายในประเทศที่พ้นจากอุปสรรคทางการเมืองและศาสนา

ประเทศยุโรปต่าง ๆ ที่ได้นำแบบฉบับของสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการของอิตาลีมาใช้ ก็พยายามที่จะประสมประสานกับวัฒนธรรมประจำชาติของตน แต่สิ่งที่ยังคงลักษณะเดียวกันทั่ว ๆ ไป คือ การเชิดชูอารยธรรมคลาสสิกโดยเฉพาะวรรณคดีและศิลปกรรม ชีวิตความเป็นอยู่ที่หรูหราโอ่อ่าในหมู่ชนชั้นสูง และการอุปถัมภ์ศิลปวิทยาการ ประเทศเหล่านี้มักนำศิลปอิตาลีมาช่วยเสริมสร้างความงามในประเทศของตน

สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการได้แผ่ขยายไปอย่างรวดเร็วเพราะความเจริญของการพิมพ์ ชาวยุโรปสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดและวัฒนธรรมระหว่างชาติได้ดียิ่งขึ้น ที่จริงยุโรปได้ความคิดประดิษฐ์เครื่องพิมพ์จากประเทศจีน และกระดาษลินินที่ใช้พิมพ์จากพวกมุสลิม จอห์น กูเตนเบิร์ก (John Gutenberg) แห่งเมืองไมนซ์ (Mainz) ในประเทศเยอรมนีเป็นผู้ประดิษฐ์แท่นพิมพ์เคลื่อนที่ซึ่งสามารถพิมพ์หนังสือจำนวนมาก ๆ ในเวลารวดเร็วได้ใน ค.ศ. 1448 และได้พิมพ์คัมภีร์ไบเบิลฉบับแรกใน ค.ศ. 1454 ตั้งแต่ ค.ศ. 1500 เป็นต้นมา การพิมพ์ก็แพร่หลายไปทั่วยุโรป หนังสือราคาถูกลง ทำให้ประชาชนสามารถซื้ออ่านได้ เป็นผลให้การศึกษาขยายออกไปอย่างกว้างขวาง ไม่อยู่เพียงภายในขอบเขตของวัดและสังคมชั้นสูงเท่านั้น ความเจริญของการศึกษาทำให้ประชาชนเริ่มมีความคิดเห็นเป็นของตนเองและกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นขัดแย้งแบบแผนโบราณ การได้เถียงแลกเปลี่ยนความรู้นี้ช่วยให้วิทยาการแตกฉานยิ่งขึ้น ในประเทศอังกฤษ ยุคทองของวรรณคดีอังกฤษคือในรัชสมัยของพระนางเอลิซาเบทที่ 1 (Elizabeth I) วรรณกรรมเอกของอังกฤษสมัยนี้แสดงถึงอิทธิพลของลัทธิมนุษยนิยมเช่นกันโดยเฉพาะงานของนักเขียนที่สำคัญยิ่ง 3 ท่านคือ เซอร์โทมัส มอร์ (Sir Thomas More, ค.ศ. 1478-1535) ได้แสดงความคิดทางการเมืองในหนังสือ Utopia เกี่ยวกับเมืองในอุดมคติซึ่งมีความสุขสมบูรณ์ วิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare, ค.ศ. 1564-1616) เป็นนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงและมีอิทธิพลมากที่สุดของโลก บทละครของเขาทุกเรื่องเป็นที่ยกย่องในหมู่นักวรรณคดี เนื้อเรื่องในบทละครมักอิงประวัติศาสตร์และ

ตำนานของยุโรป เซอร์ฟรานซิส เบคอน (Sir Francis Bacon, ค.ศ. 1561-1626) เขียนหนังสือชื่อ The New Atlantis แสดงให้เห็นถึงอุดมคติทางวิทยาศาสตร์ที่จะใช้นวัตกรรมในอุดมคติของเขา

ในด้านของสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ อิตาลีเป็นศูนย์กลางการค้าที่ตะวันออกและตะวันตกมาประสานกัน จึงมีทั้งความร่ำรวยที่จะสนับสนุนศิลปะและวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ชาวอิตาลีมีความปรารถนาที่จะฟื้นฟูอารยธรรมคลาสสิก เพื่อลบล้างอารยธรรมของชนเผ่าเยอรมันที่เข้ามาทำลายจักรวรรดิโรมันของตน มีความคิดแก้ไขทฤษฎีและกฎเกณฑ์อันเข้มงวดของศาสนจักร สถาปนิกเริ่มคำนึงถึงความงามในทางวัตถุมากขึ้นในการสร้างโบสถ์วิหารทางศาสนา มิใช่มุ่งที่จะก่อให้เกิดความศรัทธาทางจิตวิญญาณเท่านั้น สถาปัตยกรรมแบบบารอก (Baroque) ที่มีชื่อเสียงที่สุดในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการขั้นสูง (High Renaissance) คือวิหารเซนต์ปีเตอร์ (St. Peter) ในกรุงโรม ประติมากรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของโลกและของยุคนี้คือไมเคิลแองเจโล บัวนาร์รอตติ (Michaelangelo Buonarroti, ค.ศ. 1475-1564) และลีโอนาร์โด ดา วินชี (Leonardo da Vinci, ค.ศ. 1452-1519) จิตรกรเอกของอิตาลีคือ ราฟาเอล (Raphael, ค.ศ. 1483-1520) ในศตวรรษที่ 15 อิตาลีเป็นศูนย์กลางของการศึกษาวิทยาศาสตร์ในยุโรป คนทั่วยุโรปเดินทางมาศึกษาในมหาวิทยาลัยในอิตาลี เช่น วิชาดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ และการแพทย์ นักวิทยาศาสตร์ นิโคลัสแห่งคูซา (Nicholas of Cusa, ค.ศ. 1401-1464) แย้งว่าโลกไม่ใช่ศูนย์กลางของจักรวาล ลีโอนาร์โดสอนว่าโลกหมุนรอบบนแกนของตัวเอง กาลิเลโอ (Galileo, ค.ศ. 1564-1642) ได้ค้นพบบริวารของดาวพฤหัสบดี 4 ดวงจากกล้องโทรทรรศน์ที่เขาประดิษฐ์ขึ้น ค้นพบวงแหวนของดาวเสาร์ (configuration of saturn) จุดในดวงอาทิตย์และทางช้างเผือก (sunspots and milky way) เขาสามารถคะเนระยะทางของดาวเคราะห์ (planets) ได้อย่างคร่าว ๆ ค้นพบว่าโลกมิได้เป็นศูนย์กลางของจักรวาล มีผลทางความรู้สึกของคนสมัยนั้นเหมือนกันคือ รู้สึกว่าความสำคัญของคนเป็นผงธุลีที่ปลิวคลุ้งอยู่ในกลไกของจักรวาลที่หมุนเวียนไม่มีที่สิ้นสุดเท่านั้นเอง กาลิเลโอมีชื่อเสียงที่สุดในฐานะนักฟิสิกส์ ดังที่เราจะรู้กันในเรื่องเกี่ยวกับแรงแห่งความถ่วงจำเพาะ

มหาวิทยาลัยปาдуа (Padua) เป็นแหล่งสอนวิชาทางสรีรวิทยาและการแพทย์ที่มีชื่อเสียงยิ่ง วงการแพทย์ได้รู้จักกลไกของการหมุนเวียนของกระแสโลหิตและการทำงานของอวัยวะภายในร่างกายจากชาวอิตาลีในยุคนี้ยิ่งกว่าที่เคยได้ทราบมาในยุคใด ๆ มีเครื่องดนตรีใหม่เกิดขึ้นหลายอย่างในยุคนี้ เช่น ไวโอลิน นักดนตรีที่มีชื่อเสียงในยุคนั้นก็คือ จิโอวันนี ดา พาเลสตรินา (Giovanni da Palestrina, ค.ศ. 1525-1594) ใน ค.ศ. 1594 เริ่มมีอุปรากร (opera) ขึ้นเป็นครั้งแรก

ยุคนี้ได้เสื่อมลงภายหลัง ค.ศ. 1550 เนื่องจากอิตาลีได้สูญเสียความเป็นเอกในทางเศรษฐกิจ การค้นพบโลกใหม่ในปลายศตวรรษที่ 15 (ค.ศ. 1493) ได้ย้ายศูนย์กลางการค้าจากทะเลเมดิเตอร์เรเนียนมาอยู่บนภาคพื้นทวีปยุโรปมากขึ้น และทำให้ดินแดนส่วนที่เป็นยุโรปตะวันตกกลายเป็นศูนย์กลางของอารยธรรมยุคใหม่ จะเห็นได้ว่าคริสต์ศตวรรษที่ 14-15 เป็นยุคแห่งความเสื่อมสลายตัวของอารยธรรมสมัยกลาง และกำเนิดของอารยธรรมยุคใหม่ การปฏิรูปศาสนาและความวุ่นวายทางการเมืองในอิตาลีก็มีผลกระทบกระเทือนต่อยุคนี้นี้ด้วย

1.4 การพัฒนาการคมนาคมทางถนนในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงต้นศตวรรษที่ 19

ในช่วงก่อนที่จะถึงศตวรรษที่ 16 คนที่ต้องการเดินทางมีวิธีที่จะทำได้ 3 วิธี คือ ด้วยการเดินเท้าซึ่งเป็นวิธีเดินทางของคนจน วิธีที่ 2 คือการขี่ม้า และวิธีสุดท้ายคือใช้เสลี่ยง โดยมีคนรับใช้เป็นผู้แบกซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีเดินทางของชนชั้นสูงเท่านั้น หรือไม่กี่ใช้เกวียนเทียมด้วยม้า การเดินทางด้วยวิธีการหลังนี้ไม่เป็นที่นิยมเพราะช้าและทรมาน เพราะเกวียนไม่มีสปริงหรือแหวนลดการกระเทือน และถนนก็มักจะเต็มไปด้วยหลุมบ่อ ถนนที่ถูกบดด้วยล้อเกวียนในหน้าหนาวก็กลายเป็นถนนโคลน ทำให้การเดินทางเป็นการทดสอบความอดทนของนักเดินทาง ยิ่งไปกว่านั้นการเดินทางก็มักจะไม่ปลอดภัยจากพวกโจรผู้ร้ายที่คอยดักปล้นนักเดินทางตามทาง ดังนั้น คนที่เดินทางในสมัยนั้นจึงเป็นพวกชนชั้นปกครองหรือคนในราชสำนักซึ่งมักจะมีผู้คุ้มกันอย่างแน่นหนา และพวกคนร่ำรวยที่มีบ้านหลังที่ 2 ในชนบทเท่านั้นที่จะเดินทางเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินจนล่วงถึงศตวรรษที่ 18

การพัฒนารถม้า 4 ล้อที่มีระบบกันสะเทือนด้วยสปริงนับเป็นความก้าวหน้าครั้งใหญ่สำหรับคนที่จำเป็นต้องเดินทาง การประดิษฐ์รถที่มีระบบกันสะเทือนอย่างง่ายที่สุดสามารถสับยอนไปได้ที่เมืองคอคท์ (Kocs) ในประเทศฮังการี ในศตวรรษที่ 15 และในต้นศตวรรษที่ 17 (ค.ศ. 1505) รถม้าตู้ที่บชนิด 4 ล้อ วิ่งบริการในประเทศอังกฤษ มีวิ่งประจำทุกวันในเส้นทางระหว่างกรุงลอนดอนถึงออกซ์ฟอร์ด การใช้รถตู้ 4 ล้อลากด้วยม้า (stagecoach) โดยมีจุดเปลี่ยนม้าระหว่างทาง มีส่วนช่วยอย่างสำคัญในเรื่องของการเดินทาง พาหนะแบบนี้ได้เริ่มมีขึ้นในประเทศอังกฤษในต้นศตวรรษที่ 17 และเป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วทั้งทวีปยุโรป เมื่อถึงกลางศตวรรษที่ 18 ประเทศออสเตรเลียได้เริ่มใช้รถตู้และลากด้วยม้าเป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 1749 การสร้างรถม้าที่ลดการกระแทกด้วยระบบการแขวนตัวรถด้วยสายหนังทำให้การเดินทางมีความสบายมากขึ้น